

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Andra Kammaren. N:o 38.

Fredagen den 17 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 10.

§ 3.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner n:o 2 angående ny härordning, n:o 3 med förslag till ny värnpliktslag, n:o 3 a med förslag till lag om ändrad lydelse af 2 och 62 §§ strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881, och n:o 34, angående en särskild tilläggsbevillning för år 1901, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda kamrar väckta motioner i dithörande ämnen; och föredrogs nu § 52 i utskottets förslag till ny värnpliktslag, hvilken paragraf var af följande lydelse:

*Angående
ny härordning m. m.
(Forts.)*

1. Under år 1902 skall värnpliktig, som tillhör andra klassen och är inskrifven vid fotfolket, artilleriet, ingenjörtrupperna eller trängen för sin utbildning tjänstgöra under tjugutvå dagar.

2. Beträffande värnpliktig, som inskrifves under något af åren 1902, 1903, 1904, 1905, 1906 eller 1907, tillämpas icke föreskrifterna uti § 27 mom. 1 angående värnpligtigs tjänstgöringsskyldighet under fredstid. Sådan värnpliktig är i stället skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i sammanlagdt etthundranittiosju dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

a) vid fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundratolf dagar, under första året,

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

med en repetitions-(regements-)öfning om trettiofem dagar under hvart och ett af andra och fjerde åren, samt

med en repetitionsöfning om femton dagar under nionde året;
b) vid rytteriet:

med en första tjenstgöring (rekrytskola) om etthundratretton dagar under första året och med en omedelbart derpå följande regementsöfning om fyratjotvå dagar, samt

med en repetitions(regements-)öfning om fyratjotvå dagar under andra året;

c) vid fältartilleriet, fältingeniör- och fälttelegraftrupperna:

med en första tjenstgöring (rekrytskola) om etthundratretton dagar under första året och med en omedelbart derpå följande regementsöfning om fyratjotvå dagar, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om fyratjotvå dagar under fjerde året;

d) vid flottan:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnde värnpliktige, äfvensom af andra å sjömanshus inskrifne värnpliktige till det antal Konungen bestämmer, i en följd med början under första året,

af till fästningstjenst inskrifne värnpliktige med en första tjenstgöring om etthundrasextiotvå dagar, som tager sin början under första året, och med en repetitionsöfning om trettiofem dagar under fjerde året;

af flottans öfrige värnpliktige med en första tjenstgöring om etthundratretton dagar under första året, samt med en repetitionsöfning om åttiofyra dagar under andra året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjenst eller egentlig sjukvårdstjenst, till stationstjenst vid flottan eller till särskild befattning vid hären eller flottan så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gotlands infanteriregemente uttagits från annat regementets inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjenstgöring i en följd.

3. Värnpliktig, som icke fullgjort honom åliggande första tjenstgöring samtidigt med den åldersklass, som han tillhör, är skyldig fullgöra den tjenstgöringsskyldighet, som åligger värnpliktig i den klass, med hvilken han fullgör första tjenstgöringen.

Vid denna paragraf hade fogats reservationer

af herrar *Hjelmérus*, *Nylander* och *Lindblad*, hvilka på grund af hvad under § 27 anförts hemställt,

att Riksdagen måtte för sin del besluta att § 52 mom. 1 och 2 i värnpligtslagen måtte erhålla följande lydelse:

§ 52.

1. Under år 1902 skall värnpliktig, som tillhör andra klassen och är inskrifven vid fotfolket, artilleriet, ingenjörtrupperna eller trängen, för sin utbildning tjenstgöra under tjugutvå dagar.

2. Beträffande värnpliktig, som inskrifves under något af åren 1902, 1903, 1904, 1905, 1906 eller 1907, tillämpas icke föreskrifterna

uti § 27 mom. 1 angående värnpligtigs tjänstgöringsskyldighet under fredstid. Sådan värnpliktig är i stället skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i sammanlagdt etthundrafemtio dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

a) vid fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingeniörtrupperna och trängen:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om nittio dagar under första året,

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvart och ett af andra och tredje åren;

b) vid rytteriet, fältartilleriet, fältingeniör- och fälttelegraftrupperna:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundrafemton dagar under första året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettiofem dagar under andra året;

c) vid flottan:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnde värnpligtige, äfvensom af andra å sjömanshus inskrifne värnpligtige till det antal Konungen bestämmer, i en följd med början under första året,

af till fästningstjänst inskrifne värnpligtige med en första tjänstgöring om etthundratjugu dagar, som tager sin början under första eller andra året och med en repetitionsöfning om trettio dagar under fjärde året;

af flottans öfrige värnpligtige i en följd med början under andra året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst, till stationstjänst vid flottan eller till särskild befattning vid hären eller flottan så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gotlands infanteriregemente uttagits från annat regementes inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Repetitionsöfning må icke, der ej Konungen för särskilda fall annorlunda förordnar, ega rum

vid de inom Gefleborgs, Vesternorrlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län förlagda fotfolksregementen under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti samt

vid öfriga fotfolksregementen med undantag af de för sjöfästningarne afsedda under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september.

samt af friherre *von Knorring*.

I fråga härom anförde

Herr Nylander: Herr grefve och talman! Mina herrar! Då kammaren rörande 27 § i den föreliggande värnpligtslagen antagit den af herrar Hjelmérus, Lindblad och mig vid denna § fogade reservation, så hemställer jag, att kammaren nu rörande 52 § måtte antaga den lydelse af densamma, som återfinnes i den af herrar Hjelmérus, Lindblad och mig i detta hänseende afgifna reservation.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr von Friesen: Herr talman! Det yrkande, som af den föregående ärade talaren gjordes, finner jag helt naturligt och vill i hufvudsak icke motsätta mig detsamma. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten på *en* skiljaktighet emellan denna reservation och utskottets förslag, hvilken skiljaktighet måhända undgått en eller annan af kammarens ledamöter. Denna af mig åsyftade skiljaktighet ligger i ett tillägg med anledning af herr Mallmins motion. Det heter här på sidan 345 i betänkandet i herr Nylanders reservation: »Repetitionsöfning må icke, der ej Konungen för särskilda fall annorlunda förordnar, ega rum

vid de inom Gefleborgs etc. — — — — — samt vid öfriga fotfolksregementen med undantag af de för sjöfästningarne afsedda under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september», d. v. s. den inskränkning i fråga om tiden för repetitionsöfningarnes förläggning, som utskottet för sin del föreslagit att inträda först då värnpligtslagen skulle i sin definitiva form tillämpas, den inskränkningen vilja reservanterna hafva fastslagen redan under öfvergångstiden. Utskottet har för sin del ansett, att det icke skulle vara görligt att tillämpa denna inskränkande bestämmelse så fort, derför att de nödvändiga förändringar, som måste vidtagas med barackerna på öfningsfälten för att göra dem beboeliga under den obliida årstiden, icke kunne genomföras på så kort tid. Utskottets majoritet har hyst en bestämd fruktan för att om de värnpligtige skulle förläggas i de nuvarande barackerna med deras efter beskrifning bristfälliga anordningar under en så svår årstid som början af oktober, detta skulle menligt inverka på de värnpligtiges helsa och trefnad. Nu kunde det ju hända, att barackerna mycket snart skulle kunna ordnas så, att de blefve beboeliga under denna årstid — i det afseendet torde herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet kunna lemna de bästa upplysningar. Men inom utskottet trodde vi icke, att detta skulle vara möjligt, och vi ansågo det vara stor fara i att utsätta de värnpligtige för de olägenheter, som förläggning af dem i de nuvarande barackerna i början af oktober skulle medföra. Det är visserligen sant, att faran i någon mån minskats derigenom, att reservanterna förkortat repetitionsöfningarna, som enligt utskottets förslag skulle pågå under 35 dagar, till 30 dagar och att höstförläggningen således icke skulle behöfva räckta längre än till den 10 oktober, men äfven detta synes mig innebära ganska stora vådor.

Det förefaller mig, att kammaren borde betänka sig mer än en gång, innan den bifaller reservanternas förslag i denna del, och ber jag för min del få yrka afslag på den del af reservationen, som börjar med orden: »Repetitionsöfning må icke» och slutar med orden »till och med den 9 september», d. v. s. den sista delen af reservationen.

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Crusebjörn: Herr grefve och talman! Mina herrar! Den siste ärade talaren har fäst kammarens uppmärksamhet på de svårigheter, som otvifvelaktigt skola uppstå genom tillämpning af den tilläggsbestäm-

melse, som reservanterna gjort rörande tiden för repetitionsöfningarne. Sedan förändringarne i barackerna emellertid blifvit genomförda, blir det naturligtvis icke svårare att under öfvergångstiden tillämpa denna bestämmelse än hvad sedermera blir händelsen, men det är naturligtvis förbundet med en viss svårighet att göra alla dessa förändringar i barackerna på kort tid. Ty på de flesta ställen måste genomgripande förändringar vidtagas, hvilka blifva mycket värdefulla ur hygienisk synpunkt. Vidare måste taken i en del af barackerna upplyftas så att rumshöjden i den må blifva större, särskildt i de öfra afdelningarna af barackerna. Allt detta tager naturligtvis sin tid. I kostnadsberäkningarne upptages det belopp, som är afsedt för detta ändamål, till omkring två millioner kronor och herrarne kunna sålunda väl förstå, att dessa arbeten skola taga sin tid, allra helst de icke kunna pågå under sommaren, då ju trupperna äro förlagda i barackerna. Detta förhållande kommer nog, såsom här påpekats, att medföra svårigheter under första tiden. Det synes mig därför önskvärdt, att utskottets förslag i afseende å öfvergångstiden vunnne afseende.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Friherre von Knorring: Såsom herrarne hört af herr statsrådet och chefen för Kongl. landförsvarsdepartementet, kommer det nog att möta vissa svårigheter att tillämpa de bestämmelser, som framställts af de tre reservanterna angående höstöfningarna. Det skulle nemligen möjligen medföra fara för de värnpligtiges helse. Herr statsrådet ansåg sålunda, att utskottets förslag beträffande denna 52 § borde antagas och detsamma gjorde herr von Friesen. Jag för min del står på en annan ståndpunkt och detta i öfverensstämmelse med hvad jag uttalade, då 27 § behandlades. Jag yttrade då, att repetitionsöfningarne borde förläggas till försommaren. Om så skedde — och för min del tror jag, att det ur militärisk synpunkt ingalunda vore omöjligt, — så skulle man komma ur detta dilemma med afseende å repetitionsöfningarna under öfvergångstiden. Enligt reservanternas förslag skulle rekrytöfningarna försiggå under 90 dagar och repetitionsöfningarna försiggå i två omgångar med 30 dagar vardera gången. Jag har då tänkt mig, att rekrytskolan skulle börja i början af juni månad och fortgå, såsom jag nämnde, under 90 dagar. De som blifvit öfvade såsom rekryter det året, skulle under det följande året i maj månad undergå repetitionsöfning, till hvilken äfven tredje årsklassen lämpligen kunde inkallas. På sådant sätt behöfde man icke underkasta de värnpligtige några höstöfningar, hvilka kunde för dem medföra skada eller olägenhet.

I öfverensstämmelse med hvad jag sålunda anförde, tager jag mig friheten anhålla om proposition på följande tillägg till 52 §, sådan den lyder i reservanternas förslag: »Den första repetitionsöfningen vid fotfolksregementena, med undantag af de för sjöfästningarne afsedda, skall ega rum under andra året omedelbart före samma års värnpligtiges första tjenstgöring (rekrytskola), der ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna».

Friherre Ericson: Herr talman! Mine herrar! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att med den anordning, som af friherre von Knorring föreslagits, skulle repetitionsöfningarna icke blifva ord-

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

nade på ett tillfredsställande sätt. Hvad kavalleriet beträffar — ja, jag säger bara kavalleriet, men jag menar, såsom herrarne väl kunna förstå, alla specialvapnen — har han föreslagit, att det skulle hafva en första utbildningstid af 137 dagar. Men med en sådan utbildningstid och med repetitionsöfningarna förlagda i maj månad blir följden den, att repetitionsöfningarna inträffa under en årstid, som likaledes kan för de värnpliktige medföra de vådor, som af herr von Friesen påvisats i afseende på höstöfningarna. Derjemte böra vi väl påminna oss, att vi icke böra kasta om och således börja med kavalleriet och de öfriga specialvapnen. Vi kunna icke kasta om och låta dem börja tidigare, i maj, för att kunna sluta i september månad, ty vi måste alltid tänka oss, att vi få repetitionsöfningar för alla vapen under samma tid, ty om vi icke få sådana, är ju all samöfning för alla vapnen omintetgjord. Ty det är icke nog att hafva samöfningar de olika vapnen emellan de år Kongl. Maj:t anbefaller större fältöfningar, hvilka Kongl. Maj:t tänkt sig skola ega rum hvart tredje år med hvarje arméfördelning, utan sådana samöfningar måste oafvisligen anordnas så långt besparingar och penningemedel medgifva. De böra i regel ega rum hvarje år, och det är en ytterligt stor svaghet i vår nuvarande arméorganisation, att sådana årliga öfningar de olika vapnen emellan icke förekomma. Om vi vilja tillgodose vårt försvar på bästa möjliga sätt, är det allt skäl uti att se till, att dylika samöfningar möjliggöras.

Jag har velat göra denna erinran mot hvad friherre von Knorring nyss anförde.

Chefen för landförsvarsdepartementet herr statsrådet Crusebjörn: Herr grefve och talman!, Mina herrar! Jag måste på det bestämdaste motsätta mig friherre von Knorrings yrkande, därför att det skulle komma att inskränka Kongl. Maj:ts befogenhet i allra högsta grad och medföra olägenheter, på sätt af friherre Ericson här blifvit framställt.

Dessutom ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att maj månad i en stor del af landet är ytterst kall, och det skulle därför blifva ganska svårt att förlägga ifrågavarande repetitionsöfningar dit, utan att barackerna äro riktigt väl ombonade.

Slutligen vill jag äfven framhålla, att med den formulering, som den af herr Hjelmérus m. fl. afgifna reservation erhållit, Kongl. Maj:t ju har fullkomlig frihet, om icke saken kan ordnas på annat sätt, att göra som friherre von Knorring föreslagit.

Således innebär friherre von Knorrings förslag icke någon förbättring af reservationen; och jag hoppas därför att herrarne, i valet mellan dessa två alternativ, hellre taga reservanternas förslag än friherre von Knorrings.

Friherre von Knorring: Gent emot friherre Ericson ber jag att få framhålla, att jag icke yrkade bifall till min reservation under 52 §. Det hade ju varit alldeles onyttigt, då jag icke yrkar bifall till min motsvarande reservation vid 27 §. Någon sådan olägenhet, som han syftade på, kunde således icke inträffa genom antagande af det föreslagna tillägget.

Jag kan för min del icke förstå, att några slags svårigheter med afseende å tjenstgöringstiden skulle uppkomma genom ett bifall till mitt förslag.

Visserligen sades det, att maj månad skulle vara mycket kall på sina ställen. Men under oktober kan det ju äfven vara lika kallt.

Det är för öfrigt i herr Hjelméus' reservation icke fråga om mer än 150 dagars tjenstgöring under öfvergångstiden, hvilken tjenstgöring skulle fullgöras med 90 dagar i rekrytskola under första året och med två repetitionsöfningar om 30 dagar under hvar och ett af andra och tredje åren. Jag kan icke finna, att det skulle uppstå någon svårighet att förlägga den första repetitionsöfningen till maj månad, äfvensom att samtidigt inkalla ytterligare en klass för undergående af den andra repetitionsöfningen.

Herr talman! Jag begär fortfarande få yrka bifall till mitt förslag.

Herr Ivar Månsson: Herr talman! Det förefaller mig, som om vi mycket väl skulle kunna bifalla de tre reservanternas förslag.

Enligt mitt förmenande är det lika nödvändigt att, på sätt reservanternas föreslagit, bestämma att äfven under den långa öfvergångstiden repetitionsöfning ej må förekomma under vissa, för jordbruksnäringen viktiga månader. Det bör därför ligga oss om hjertat att söka ordna saken på detta sätt. Och det synes mig icke vara omöjligt, att så kan ske. Ty då repetitionsöfningarna äro afslutade före den 10 oktober, tror jag, att det, hvad kylan beträffar, mycket väl går för sig, att de värnpliktige äro logerade i de nuvarande barackerna. Det är åtminstone icke mycket, som återstår att göra, för att dessa skola blifva för ändamålet fullt användbara. Vi kunna redan i år vidtaga många anstalter i detta afseende, utan att kostnaden därför behöfver blifva stor. I de flesta af barackerna finnas redan kaminer, och det är lätt att sätta in sådana, der de icke finnas, samt för öfrigt väl ombona barackerna, så att det bör gå för sig för de värnpliktige att vistas der till den 10 oktober.

Hvad friherre von Knorrings förslag beträffar, anser jag för min del, att det i fråga om väderleksförhållandena kan vara lika svårt att bo i barackerna i slutet af april eller i början af maj som i början af oktober.

Under sådana förhållanden synes det mig, som om vi mycket väl skulle kunna bifalla reservanternas förslag. Sedan blir det utskottets sak att taga frågan under öfvervägande och söka åstadkomma sammanjemkning.

På dessa skäl ansluter jag mig till reservationen, sådan den föreligger; och jag gör detta så mycket hellre, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, så vidt jag hörde, icke gjorde något bestämdt uttalande deremot, utan tvärtom ansåg den möjlig att acceptera.

Jag anhaller, herr talman, om bifall till den af herr Hjelméus med flere afgifva reservation.

Herrar *Mallmin* och *Högstedt* instämde häruti.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Hjelmérus: Herr greve och talman! Mine herrar! Innan diskussionen avslutas, ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att den inskränkning, vi uti vår reservation föreslagit i fråga om tiden för repetitionsöfningarnas hållande, icke är ovilkorlig. Bestäm- melsen härom innehåller nemligen, att, »der ej Konungen för sär- skildt fall annorlunda förordnar», repetitionsöfning icke må ega rum på den af oss angifna tid.

Då, såsom herrarne behagade finna, tiden för hvarje repetitions- öfning i vår reservation nedsatts ganska betydligt, kan jag icke för min del tänka mig, att någon väsentlig svårighet skulle kunna upp- stå vid anordnande af samma öfningar under öfvergångstiden på sätt vi föreslagit. I denna min förmodan styrkes jag af hvad herr stats- rådet och chefen för landtförsvarsdepartementet under diskussionen uttalat.

För den skull, herr talman, ber jag att få yrka bifall till vår reservation, oförändrad.

Häruti instämde herr *Lundell*.

Herr von Friesen: I olikhet mot den ärade representanten från Skåne uppfattade jag herr statsrådet och chefens för landtförsvars- departementet uttalande så, att han icke ansåg det vara rätt att bi- falla reservationen i den del, hvarom nu är fråga. Han sade visser- ligen, att han hellre skulle vilja vara med om densamma än friherre von Knorrings förslag. Men det är ju en helt annan sak; ty han har förut förklarat, att det icke vore lämpligt att antaga denna del af reservationen.

Hvad beträffar den siste talarens yttrande om det af reservan- terna inskjutna tillägg: »der Konungen ej för särskilda fall annorlunda förordnar», så vill jag påpeka, att om, såsom jag föreslagit, hela sista delen af reservationens 52 § uteslutes, lär det väl vara Kongl. Maj:t obetaget att, så fort barackerna hunnit blifva i ordning, vidtaga sådan förläggning af repetitionsöfningarna vid de särskilda regementena, som derigenom kan möjliggöras. Det är väl mycket bättre att på detta sätt lita till Kongl. Maj:ts goda vilja än att först binda honom och sedan säga, att i nödfall får han göra på annat sätt. Det är visserligen sant, att man bör, såsom den ärade representanten på skånebanken sade, taga hänsyn till jordbrukarnes intressen. Jag har också varit med om att uti utskottets definitiva förslag gå dem till mötes genom att icke motsätta mig införande uti paragraf 27 af denna bestämmelse, enär det under de sex första åren blefve möjligt att få barackerna så ordnade, att de blefve beboeliga; men såväl inom ut- skottet som ock af chefen för landtförsvarsdepartementet hafva svår- igheter framhållits att förr få dem reparerade, såsom erforderligt skulle vara. En så stor eftergift för jordbrukarnes ekonomiska in- tressen böra vi väl i alla fall icke göra, att såväl jordbrukarnes som äfven öfriga folkklassers söner skulle deraf taga skada till helsan; detta vore väl mycket begärdt. Man skall besinna, att i slutet af september och ännu mer i början af oktober äro qvällarne mycket mörka. Efter den 21 september kunna öfningarna icke pågå

längre än till kl. 6 på aftonen; då skola alla dessa skaror, våta som de kanske äro, komma in i de trånga barackerna. De få icke sina kläder torra under natten, utan äro nödsakade att om morgonen sätta på sig dem fortfarande våta. Uti barackerna är det dessutom så mörkt, att, såsom man sagt mig, man icke kan skilja mellan en blanksmörjsask och en psalmbok. Skall det verkligen under sådana förhållanden vara rimligt att låta de värnpligtige der tillbringa så lång tid af dygnet? Mig synes, att det är orimligt. Nej, låt Kongl. Maj:t så fort ske kan ordna förhållandena vid barackerna, och sedan kunna väl herrarne hysa tillförsigt till att Kongl. Maj:t så fort som möjligt efter hand förlägger repetitionsöfningarna vid de olika regementena till sådan tid, att dessa öfningar i minsta möjliga mån blifva menliga för jordbrukarne.

Jag tror, att ntskottets majoritet haft full rätt, då majoriteten icke velat för öfvergångstiden införa den ifrågavarande bestämmelsen.

Herr Göransson: Herr talman! Mina herrar! Under förutsättning att detta förslag skulle blifva lag, kan jag för min del icke vara med om denna paragraf med den lydelse reservanterna föreslagit. Det är nemligen ett särskildt undantag uppställt för de fem norrländska länen, deribland Gefleborgs län, att nemligen repetitionsöfning icke må ega rum inom Gefleborgs, Vesternorrlands Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti samt vid öfriga fotfolksregementen med undantag af de för sjöfästningarne afsedda under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september. Man har nu velat motivera detta undantag dermed, att det vore en fördel för jordbrukarne, om repetitionsöfningar icke under ifrågavarande tider egde rum. Jag kan dock icke medgifva, att det för Gefleborgs län vore en fördel att bestämman denna tid intill augusti månads utgång, ty vid denna tid är skörden icke afmejad eller inbergad, och jag betviflar, att någon fördel härigenom skulle uppstå för det öfriga Norrland.

Hvad vidare beträffar tiden efter den 9 september, så är det ju klart, att det, beträffande öfre Norrland, icke kan vara lämpligt att då lägga folk i kaserner med de byggnader som nu finnas, ty det blir för sent på hösten, såsom redan antyds.

För min del skulle jag därför vara böjd att ansluta mig till det af friherre von Knorring framställda förslag att, såvidt möjligt, förlägga repetitionsöfningarna på försommaren, hvilket vore fördelaktigare såväl för Gefleborgs län som ock, såsom jag tror, för de öfriga norrländska länen.

Jag har för närvarande icke något annat yrkande att framställa än afslag å reservanternas förslag i den föreliggande punkten angående tiden för repetitionsöfningarna.

Med herr Göransson förenade sig herrar *Olsson* i Mårdäng, *Olsson* i Fläsbro, *Johnsson*, *Bromé* i Billsta, *Styrlander*, *Ström* och *Emthén*.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Carlheim-Gyllensköld: Vi se nu huru det går, då man börjar att lappa på lagstiftningen och skrifer lagar på rak arm. Då blir det endast en röra.

Jag hade visserligen tänkt, att det skulle gå för sig att återmittera ärendet, men då äfven detta medför svårigheter, anser jag det vara lämpligast att förena sig uti herr von Friesens förslag att utsluta det sista stycket i utskottets förslag. Jag tror nemligen, att frågan löses enklast på det sättet.

Herr Ivar Månsson: Det är ingalunda min afsigt att så uppställa mina fordringar på tillgodoseende af jordbrukarnes intressen, att jag derigenom blifver obarmhertig mot de värnpligtige, ty då låter jag hellre andra intressen vika. Jag hade emellertid icke trott, att det skulle medföra så farliga följder, som man nu här framhållit.

Före barackernas tillkomst fingo de värnpligtige dock ligga i tält. Om nu öfningarna toge sin början redan under loppet af april månad, så är åtminstone jag öfvertygad om att den sista delen af denna månad är lika kall som början af oktober månad, och således anser jag, att det icke är så farligt att i större delen af landet låta öfningarna fortgå till den 10 oktober. Att hafva repetitionsöfningarna i de öfre delarne af landet förlagda till september anser jag icke heller vara så farligt, då ju barackerna kunna uppellas och de värnpligtige derigenom kunna få sina kläder torkade.

Skulle nu kammaren icke fatta sitt beslut vare sig i friherre von Knorrings eller reservanternas riktning, är det enligt min tanke omöjligt för utskottet att taga frågan under ompröfning och framkomma med något annat förslag än utskottets eget, hvilket då blefve definitivt fastslaget.

Jag hemställer ännu en gång, att kammaren måtte bifalla reservanternas förslag.

Herr Söderberg: Äfven jag har ansett mig böra framhålla, att jag hyser den uppfattning, att det skulle inverka mycket menligt på de värnpligtiges helsa att förlägga dem i dessa dåliga baracker under den sena hösten, då qvällar och nätter äro fuktiga samt mycken nederbörd plägar inträffa, som gör att de komma in i barackerna våta och frusna.

Jag vill således hafva till protokollet antecknadt, att jag uttalat mina betänkligheter i detta åseende. Jag vill icke för närvarande göra något yrkande, utan har endast velat fästa uppmärksamhet på detta förhållande.

Herr Olsson i Sörnäs: Jag anhåller endast att få till protokollet antecknadt, att jag yrkar afslag å reservationen och bifall till det af herr von Friesen framställda förslaget.

Herr Smith: Herr talman! Mina herrar! Jag är icke alldeles säker på att det är formelt riktigt af mig att nu genast tala om flottan vid behandlingen af denna paragraf, men jag vill till min ursäkt anföra, att jag hade antecknat mig bland talarne, när 27 § före-

drogs, men att jag afstod från ordet, när kammaren började blifva trött och rop på proposition började höjas. Jag skall emellertid icke yttra många ord.

Andra Kammaren har nu beslutat en 8 månaders öfningstid och för flottan i en följd. Detta anser jag dock icke tillräckligt. Jag kan naturligen icke begära, att ett föregående beslut skall häfvas, men jag vill åtminstone framhålla mina motiv för att vid en sammanjemkning flottan måtte kunna inrymmas under kategorien specialvapnen.

Jag anser, att under den tid, som kommer att förflyta, innan vi hinna öfvergå från den gamla till den nya försvarsorganisationen, landet i försvarshänsende kommer att befinna sig ungefär så som kräftan, när den byter skal. Det är en ofantligt känslig period. Jag tror därför, att det vore välgörande, om vi hela denna tid kunde hafva en eller två eskadrar af vår flotta rustade och väl bemannade för att hålla dem utanför våra kuster såsom en bandhund utanför det inhägnade hemmet. Under det lugna skydd, som denna flotta skulle skänka, har jag föreställt mig, att arméns vidlyftigare och tyngre organisation i lugn och fred skulle kunna försiggå. Jag tror icke, att det skulle möta några svårigheter från de värnpligtiges sida. Ty de, som uttagas till sjötjänst, äro vana att tjena på fartyg. De komma således icke i ett främmande element, och de hafva äfven på kofferdifartyg fått vana vid disciplin.

Dessutom vägar jag påstå, att af allt vårt manskap i Sverige icke finnes något så stridsdugligt som sjöfolket. De hafva under sin tjänstgöring ombord blifvit vana vid olyckor af alla slag, och hafva mer än en gång skådat döden i ögonen.

Jag tror, att om vi kunde hafva en eskader i gång och om vi kunde få ett antal värnpligtige, kanske mot särskild afgift under den öfverstigande tiden, vi skulle göra icke allenast flottan, icke allenast armén utan landet i sin helhet en stor tjänst.

Jag har icke något annat yrkande att göra, än som möjligen kan anses inneslutet i hvad jag här haft äran anföra.

Herr Elowson: Vid hufvuddebatten för några dagar sedan uttalade jag, att vår manliga ungdom bör hafva den rättigheten att icke på något sätt vanvårdas, utan få full utbildning. Jag anser, att det förslag, som nu här föreligger att binda händerna på Kongl. Maj:t i afseende på öfningstiden, icke är fullt ändamålsenligt. Om Kongl. Maj:t eger att under öfvergångstiden anordna repetitionsöfningarna på den tid, som han finner ändamålsenlig och tjenlig, så tror jag, att detta är till nytta för den värnpligtiga ungdomen. Det är således af intresse för denna ungdom, som jag anhåller att få förena mig i det yrkande, som framstälts af herr von Friesen.

Jag skall i detta sammanhang be att få omnämma till protokollet, att jag fått ett telegram från ett möte i Karlstad, som uttalade sig mot det kongl. härordningsförslaget. Jag har icke kunnat gå den härvid uttalade önskan till mötes, emedan jag velat hafva en fullständig utbildning för beväringen, på det att den icke må föras mot fienden med utsigt till säker undergång, utan i stället hafva hopp om seger.

*Angående
ny härordning m. m.*
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Det är ett visst samband mellan denna hufvudfråga och den bi-fråga, som nu föreligger; och därför ansluter jag mig, som sagdt, till herr von Friesens förslag i fråga om öfvergångstiden.

Herr Öberg: Herr talman! Ehuru jag biträdt herr Hjelmérus m. fl. i deras reservation till 27 §, angående åtta månaders vapen-öfning, kan jag likväl icke biträda dessa herrar i den senare reservationen rörande 52 §, hvarigenom de s. k. repetitionsöfningarna ej skulle få försiggå förrän efter den 1 september. Jag kan icke göra detta ur synpunkten af Norrlands jordbruksintresse. Ty om dessa herrar segra i denna del, så skulle det komma att blifva mycket obehagligt för de värnpligtige. Vid deras förslag att förlägga repetitionsöfningarna till september månad möta oss flere olägenheter, såsom att vi då hafva skörden bäst för händer. Jag tror, att om repetitionsöfningarna då skulle försiggå, skulle de armar, som vi i Norrland så väl behöfva under de få sommardagar vi der hafva, frånryckas oss under den tid, då vi icke gerna kunna undvara dem. Och dessutom möter oss äfven den olägenheten, att genom repetitionsöfningarnas förläggande till senhösten de värnpligtige skulle ut-sättas för förhållanden, som kunde göra dem otjänstbara och riskera deras helsa.

En sådan bestämmelse, som den herr Hjelmérus m. fl. föreslagit, kan väl passa för skånska, småländska, med ett ord sydsvenska förhållanden, men icke enligt min tanke för de norrländska. De norrländska förhållandena äro, som herrarne veta, icke lika de sydsvenska. Det är ur denna synpunkt, som jag icke kan biträda reservationen, utan kommer att rösta mot densamma.

Herr *Bergström* i Skidsta instämde häruti.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! I den kongl. propositionen till värnpligtslag var det föreslaget olika årstider under öfvergångstiden och sedan lagen kommit till full tillämpning. Efter generalstabens förslag skulle, såsom framgår af en af tabellerna, icke försiggå någon öfning mellan den 3 juli och den 27 september. Detta har nu blifvit förändradt genom beslut såväl i Första som i Andra Kammaren, så att, sedan lagen fullständigt trädt i kraft, icke någon öfning skall försiggå mellan den 10 juli och den 10 september. Men Kongl. Maj:t hade föreslagit för öfvergångstiden ingenting annat, än att öfningarne skulle ske sommartiden, därför att barackerna icke voro så ordnade, att ynglingarne kunde vistas der annat än sommartiden, den enda tid då man med visshet kunde antaga, att väderleken vore sådan, att vi icke riskerade de värnpligtiges helsa. Efter reservanternas förslag kunde det väl komma att inträffa, att de värnpligtige komme att öfvas under en tid, som vore mycket menlig för deras helsa. Då vill jag hemställa, huruvida man icke hellre bör öfva dem under någon vecka på sommaren, äfven om man då eljest skulle önskat att hafva dem hemma. Det är väl bättre att få dem hem med helsa och krafter, än att de vistas på lägret och blifva förderfvade. I senare fallet går ju hela deras framtid förlorad, hvilket

väl betyder mera än de få dagar, som man räknar eljest gå förlorade. Jag för min del kan icke se annat, än att då man skrifver lagar för att värna landet, bör försvaret komma i främsta rummet och näringsgarne få vika, äfven om man uppoffrar en eller annan dag för detta viktiga ändamål. Jag har inom utskottet instämt med herr von Friesen, då han der yttrade sig i samma anda, som han nu gjort här; och jag vill äfven nu instämma i hans yrkande.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Waldenström, Ericsson* i Ahlberga, *Johansson* i Öjja, *Bengtsson* i Häradsköp, *Björck, Wittsell, Johansson* i Mossebo, *Jansson* i Edsbäcken, *Jansson* i Djursåtra, *Holmgren, Göthberg, Hammarström, Ericsson* i Vallsta, *Akerland* och *Kvarnzelius*.

Vidare yttrade

Herr Byström: Blott med några få ord ber jag att få instämma i hvad herr von Friesen yrkat. Jag har hört klagomål öfver att somliga beväringssynglingar fara illa i kasernerna under vissa årstider; och jag anser det vara en af de viktigaste frågorna på detta program att så ordna baracksförhållandena, att man i största möjliga mån må kunna bevara ynglingarnes helsa. I likhet med flere andra talare anser jag nemligen, att helsan är dyrbarare än allt annat jordiskt, dyrbarare än till och med landtbruk, industri och handel, och att dessa senare få ordna sig så, att ynglingarnes helsa blir så bevarad, att den icke lider men äfven för andra värf i samhället. Jag ber derfor att få biträda det af herr von Friesen framställda förslaget.

Herr Nylander: Jag tror, att här gjorts ett större nummer af denna bestämmelse än den förtjenar, i synnerhet då det talats om, att den skulle hafva ett menligt inflytande på de värnpligtiges helsa. Enligt en grafisk framställning öfver förhållandena under öfvergångstiden, uppgjord på grund af Kongl. Maj:ts proposition, som i hufvudsakliga delar af utskottet tillstyrkts, skulle repetitionsöfningarna förläggas till tiden den 27 augusti—30 september, alltså just under september månad; och hvad särskildt de norrländska länen beträffar, skulle enligt den bestämmelse, som införts i denna reservation, öfnings-tiden sålunda kunna börja endast tre dagar senare än Kongl. Maj:t tänkt sig; och då man icke gjort någon invändning mot Kongl. Maj:ts förslag i detta hänseende, kan man väl ej gerna med fog påstå, att antagandet af reservanternas bestämmelse skulle i någon nämnvärd mån kunna menligt inverka på beväringens helsa. Hvad de andra länen beträffar, innehåller reservationen, att repetitionsöfningarna icke skulle få börja förrän den 10de september, men kunna fortsätta till den 10 oktober, under det att Kongl. Maj:t tänkt sig, att de skulle sluta den 30 september, således endast 10 dagar tidigare. Äfven här råder ju ingen så synnerligen stor skilnad mellan Kongl. Maj:ts och reservanternas förslag.

Jag tror således, att herrarne fästa större afseende vid detta i reservationen gjorda tillägg till denna paragraf än det förtjenar.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Elowson: Jag skall be att få anhålla om en upplysning af den siste ärade talaren, då jag kanske fattade hans ord origtigt. Jag kunde icke få annan uppfattning, än att enligt den handling, han höll i handen, meningen skulle vara, att repetitionerna skulle försiggå i augusti och september. Läser jag åter reservationen, så står det, att öfningarna icke få ega rum under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september i större delen af riket och i Norrland från och med den 11 juli till och med den 31 augusti. Om således denna reservation bifalles, skulle deraf följa, att någon repetitionsöfning i allmänhet icke komme att ega rum under den tid, då den siste talaren sade, att repetitionsöfningarna skulle ega rum. Jag tillåter mig därför anhålla, att han ville lösa motsägelsen mellan detta hans uttalande och hvad som står här att läsa.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, gaf herr talmannen propositioner på 1:o) godkännande af den lydelse af paragrafen, som af herr Hjelmérus m. fl. föreslagits i den af dem vid paragrafen afgifna, utskottets utlåtande vidfogade reservation; 2:o) godkännande af det utaf herr von Friesen under öfverläggningen framställda förslag; och 3:o) bifall till det af friherre von Knorring under öfverläggningen gjorda yrkande; och förklarade sig herr talmannen anse förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf herr talmannen för bestämmande af kontraposition å nyo upptog de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till den under punkten 2:o angifna proposition, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående § 52 i särskilda utskottets förevarande förslag till värnpligtslag bifaller det af herr von Friesen under öfverläggningen framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till det af friherre von Knorring under öfverläggningen gjorda yrkande.

Omröstningen utvisade 141 ja mot 60 nej; och erhöill sålunda voteringspropositionen i hufvudvoteringen följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som i fråga om § 52 i särskilda utskottets förevarande förslag till värnpligtslag godkänner den lydelse af paragrafen som af

herr Hjelmérus m. fl. föreslagits i den af dem vid denna paragraf afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation, röstar

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det af herr von Friesen under öfverläggningen framställda förslag.

I denna omröstning afgåfvos 66 ja-röster, men 136 nej-röster; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Rubriken till § 52.

Godkändes.

Kap. I.

§§ 1—6.

Godkändes.

För § 7 hade utskottet föreslagit denna lydelse:

Vapenför värnpliktig inskrifves till vapentjenst, annan värnpliktig till den befattning vid hären eller flottan, hvartill han må finnas lämplig.

Vid paragrafen hade fogats reservation af herr *J. G. Björlin*, med hvilken herrar *C. O. Moberg*, *C. A. Sjöcrona* och *Hjelmérus* instämt, och hvilken ansett, att utskottet bort tillstyrka, att till § 7 värnpligtigslagen skulle fogas ett nytt stycke af följande lydelse:

Prest, tillhörande svenska kyrkan, må ej åläggas annan än presterlig tjänstgöring. I hvad mån prestman, som tillhör annat trosamfund, må befrias från vapentjenst, derom förordnar Konungen.

Paragrafen föredrogs, hvaruppå ordet lemnades till

Herr von Schéele, som anförde: Herr talman, mine herrar! Jag har från flere, som — jag är öfvertygad derom — äro vänner både till mig personligen och af den sak jag företräder, mottagit uppmaning att icke begära ordet i denna fråga, och likväl har jag gjort det, emedan jag visserligen anser det vara min pligt att höra råd, men ingalunda att obetingadt följa dem. Man har såsom skäl för sitt afrådande sagt mig, att, om jag skulle yrka bifall till reservationen

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

vid denna paragraf i något modifierad form, jag skulle dels göra någonting, som vore fruktlöst, dels framkalla en debatt, som måhända komme att bära i sig ganska bittra beskyllningar emot den klass af medborgare, jag tillhör. Hvad det första skälet vidkommer, nemligen fruktlösheten uti att tala ett sanningens ord, så tror jag icke derpå, emedan äfven der, hvarest man icke omedelbart vinner framgång åt det man talar för, sanningen likväl alltid har sin kraft och utöfvar sitt inflytande. Hvad åter beträffar det andra skälet, att jag skulle framkalla anklagelser emot presterna, så kan jag icke se annat, än att detta bara är godt, i fall anklagelserna äro berättigade, enär vi sålunda skola få tillfälle att åstadkomma rättelse. Är det deremot så, att anklagelserna äro orättfärdiga, ja, då föreställer jag mig, att de återfalla på dem, som framställt dem. För min del är jag besluten för att tala, både därför att mitt samvete bjuder mig att göra det, och därför att jag aldrig funnit annat, än att man här är böjd för att af hvarje ledamot, som talar på ett område, der han bör hafva erfarenhet, höra hans åsikter, äfven om man icke delar dem, liksom jag vet med mig sjelf, att jag med tacksamhet och glädje lyssnar till de många, som hafva åtskilligt att lära mig på områden, der jag icke är fackman. *Folktribuner* var en hederstitel, som fordom pläggade tilläggas läroembetets innehafvare inom svenska kyrkan och hvilken jag hoppas att de icke hafva förverkat, det vill säga att vara folkets män och åtaga sig folkets sak, likasom det stora flertalet af dem ju hafva utgått ur folkets led.

Då jag således nu frimodigt öfvergår till sjelfva saken, vill jag strax angifva, hvad jag i detta afseende har att föreslå, nemligen bifall till den af herr Björnin framställda reservationen med den förändring, att tillägget till paragrafen skulle lyda: »Prest, tillhörande svenska kyrkan, må ej åläggas annan tienstgöring än sådan, som stämmer öfverens med hans kall. I hvad mån prestman, som tillhör annat trossamfund, må befrias från vapentienst, derom förordnar Konungen.» Jag hoppas alltså, att ingen skall gå att bemöta hvad jag *icke* framställt eller att presterna skulle stå utanför all värnpligt. Jag anser fastmer, att äfven åt dem bör bevaras hedern att deltaga i fosterlandets försvar, men jag tror, att man gör rätt uti att på angifna sätt modifiera formen därför.

Hvad vidare angår skälen för denna min hemställan, så är det ju tydligt, att det dervid icke är fråga om numerären. Det har mig veterligen aldrig ifrågasatts och kan väl icke rimligtvis ifrågasättas, att detta förslag skulle öfva något nämnvärdt inflytande på antalet, utan frågan gäller principen. Den allmänna värnpligtens princip skulle — säger man — genom ett sådant förslags antagande brytas. Men bruten blir den ju på liknande sätt, derest det skrifvelseförslag, som utskottet i ett annat hithörande fall föreslagit, blir, såsom jag hoppas, antaget; och jag undrar, om öfver hufvud mekanisk likformighet eller s. k. principrytteri är något önskvärdt. Emellertid står den frågan alltid kvar, om tillräckliga skäl förefinnas att af presterna fordra denna försakelse. Ty visserligen är det en försakelse, ett offer, och icke någon företrädesrätt eller förmån, som det ur naturlig,

fosterländsk synpunkt för svenske ynglingar och män med hjertat på rätta stället här gäller.

Hvilka äro då skälen?

Redan i det gamla testamentet talas om att konung David icke fick bygga templet, utan måste öfverlemna detta åt sin son, fredsfursten Salomo, emedan Davids händer voro fläckade af blod. Och den högsta auktoritet vi känna, bjuder inom det nya förbundet den eldige Petrus, då han på våldsamt sätt brukat sitt svärd: »Stick ditt svärd tillbaka i dess rum; ty alla de, som taga till svärd, de skola förgås med svärd.» Derigenom visar sig ju Herren ogilla svärdets bruk i deras hand, som intaga en ställning sådan som Petri var, det är en evangelii förkunnare, på samma gång han genom de tillagda orden synes antyda, att det gifves andra lefnadsställningar, hvori svärd må mot svärd lyftas, ett område, der lif sättes mot lif. Så hafva ock apostlarne enstämmigt uppfattat och gjort gällande sin mästars tankar härutinnan. Hvad för öfrigt vidkommer samhällets rätt och pligt att försvara sig mot yttre och inre fiender, och detta ända till blods, så är det något, som jag föreställer mig icke inom denna församling behöfva utvecklas. Tron på och troheten mot vår religions föreskrifter i den vägen, sedda i sitt sammanhang och inbördes belysande hvarandra, föra ingalunda till det resultat, att vapnens bruk skulle vara en kristen i allmänhet förbjudet, äfven när det afses att med dem taga andras lif för fosterlandets värnande. Endast för presterna tyckes ett undantag vara gjort.

Men dermed må nu vara huru som helst, visst är emellertid, att detta är svenska folkets allmänna åskådningssätt, och det är hufvudskälet för det yrkande, jag tagit mig friheten här göra. Ja, jag vädjar till de här närvarande, om det icke verkligen inom vårt folk råder en sådan föreställning, och huruvida det icke då kan vara lämpligt att taga hänsyn dertill, jag menar den föreställningen, att det icke är öfverensstämmande med det presterliga kallet att bereda sig till skicklighet att skjuta ned andra. Nog förhåller det sig öfver hufvud taget så, att samma sak ställer sig olika för olika personer, så att t. ex. icke allt som passar en man passar en qvinna, att det som passar en undersåte icke anstår en kung, och att hvad som passar en medborgare i allmänhet icke heller i alla afseenden passar den, som har det presterliga kallet sig anförtrodt. Vi ha säkerligen lite hvar läst om medeltidens biskopar, som iklädde sig svärd och brynja, och jag tror icke, att vi känna någon särskild sympati för dem. Vi känna äfven godt till de båda reformatorerna Luther och Zwingli, hvilka hvar för sig häfdade den kristliga grundsatsen, att fosterlandet skall med lif och blod försvaras. Men då Zwingli gjorde detta genom att sjelf deltaga i ett krig, under hvilket han stupade i nederlaget vid Kappel, gjorde Luther det derigenom, att han klart och manligt uppmanade protestantiska furstar och folk att gripa till svärdet för upprätthållande af ordningen i landet, hvarigenom han kanske mer än någon annan bidrog till segern vid Frankenhausen. Att våra sympatier skulle ligga på Zwinglis sida, tviflar jag på, och ännu mera, att detta är händelsen med svenska folkets stora flertal.

En man, som nyligen gått bort och som inom denna kammare

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

haft en synnerligen framskjuten ställning, berättade en gång, huru-
som han under en biskopsvisitation i Helsingland träffade en allmo-
mogeman, med hvilken han på sitt vanliga folkliga sätt gaf sig i
samspråk, derunder han tillsporde mannen, hvad denne tyckte om
de båda presterna i församlingen. Jag tycker icke om någöndera
af dem, ljöd svaret. Hvarför det då, frågade erkebiskopen — ty
det är, såsom hvar och en förstår, framlidne erkebiskop Sundberg jag
åsyftar. Jo, den ene är en riktig herreman, och det tycker jag icke
en prest bör vara; den andre deremot är alldeles som en af oss, och
det tycker jag icke heller om. Nå, huru vill ni då att en prest
skall vara, när han hvarken får vara herre eller bonde? Jo, svarade
mannen enkelt och träffande, *presten skall vara prest*. Jag undrar, om
icke detta svar just är uttryck för ett allmänt svenskt åskådningssätt.

Och är det icke verkligen så — härmed kommer jag till den
sista och afgörande punkten i mitt anförande — att det moraliska
inflytande, som det tillhör presten att öfva, och som han jemväl kan
öfva på slagfältet, icke är det enda, som tillkommer honom såsom
religionens målsman att akta på? Det finnes visserligen en rigtning
äfven inom vårt land, och visst icke den minst aktningvärd, hvilken
sätter sedelagen så högt, att den anses kunna häfdas genom dess
egen inneboende magt. De som hysa denna åsigt, hvilka inom sig
känna samvetets bud så ovillkorligt bindande, att intet skulle kunna
förmå dem att derifrån vika, de böra icke döma andra svagare
medmenniskor efter sin egen förmenta kraft. Ty att det gifves en
mycket stor mängd menniskor, hos hvilka sedelagen behöfver hafva
öfver sig en garant, någonting som gifver den helgd, det är en sats
så viss och fast i historien grundad, som någon historisk sanning
kan vara det. Redan den gamle Plato förklarade, att det vore
lättare att bygga en stad i luften än en stat utan religion.

Vidare tror jag, att religionen har en särskild uppgift, när det
verkligen för oss en gång kommer att gälla annat än ord, der ute
på slagfältet, nemligen att hos krigaren ingjuta glädje vid fyllandet
af sin fosterländska pligt, så att han gör den icke endast därför,
att det är rätt, utan därför, att han känner sig buren af den ära och
lycka, som ligger i att för fosterlandet få offra sitt lif; att erbjuda
tröst åt dem, som måste skiljas från hustru och barn, som de lemna
efter sig och hvilka menskligt att se derigenom komma att stå
ganska värnlösa. Aro vi nu, högt ärade riksdagskamrater, ense
om att sådana uppgifter tillkomma religionen, i viss mån särskilda
från och höjda öfver moralen, då måsten I väl medgifva, att de,
som äro religionens målsmän, i någon mån äfven under sin värn-
pligts fullgörande böra ega en särställning såsom uttryck härför.
Nu torde emellertid af någon den invändningen göras, att detta
är ett oberättigadt kraf. Nåväl, låt så vara! Om icke dess mindre
det krafvet faktiskt förefinnes bland folket, böra då icke lagstiftarne
åtminstone tills vidare taga hänsyn dertill? Och för min del är jag
alls icke ens öfvertygad, att det innebure någon verklig fördel för
vårt folk, om man lyckades öfvervinna denna s. k. fördom, och på
presternas lif och uppträdande icke ställdes några andra fordringar
än på andra medborgares.

Nyligen har i tidningarne förts strid om huruvida en särskild försakelselära för presten *bör* finnas; men så vidt jag sett, har derunder utan motsägelse gjorts gällande, att, om än sådana anspråk i och för sig vore oberättigade, svenska folket dock i denna stund är så beskaffadt, att, om en prest helt och hållet ställer sig lika med lekmännen i afseende på den frihet, som tillkommer hvarje kristen i allmänt mänsklig bemärkelse, han i många fall förlorar förtroendet hos sin menighet, och dermed möjligheten för honom att fylla sin speciella religiösa uppgift minskas. Männe icke då den prest gör rätt, som, trots det att han vet sig hafva ideelt sedt samma frihet som andra kristna, ändock med hänsyn till rådande förhållanden för kärlekens skull, der det kan ske utan kränkande af sanningen, fritt pålägger sig vissa band? Apostelen Paulus manar oss åtminstone dertill, och han är väl obestriddligen en af de största frihetshjeltar, historien känner.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Vore förhållandena i förevarande hänseende desamma nu, som i den store Gustaf Adolfs dagar, då konungen kunde, utan att väcka anstöt hos någon, med sin här knäfalla på Usedom strand och tacka Gud för en lyckosam öfverfart samt anbefalla sin saks fortgång i hans händer, så skulle jag kanske icke ens hafva framkommit med det förslag jag här gjort. Men den tiden ligger långt bakom oss, och vi hafva numera behof af större afskildhet i sådana heliga ting; vi kunna icke vidare på samma omedelbara sätt som då tillgodose de religiösa behofven. Men dessa låta sig icke för det ostraffadt tillbakasättas. Det var af ålder svenske mäns sed att förtrösta på *Gud och sitt goda svärd*. Ingen annan kan räkna på Guds hjälp än den, som själf gör hvad på honom ankommer. Att vårt folk åtager sig dryga bördor för att dymedelst rusta sig till fosterlandets försvar, det är äkta svenskt ur både humanitär och kristlig synpunkt. Men vi få ej därför glömma satsens förra del; och den är det, som det här gäller.

På de grunder, jag anført, synes mig, herr talman, att kammaren skulle göra rätt uti att uttala sig i den riktning, som reservationen går, men med den modifikation, som jag tillåtit mig föreslå.

Herr *Hjelmérus* instämde häruti.

Herr Sandquist: Herr talman! Det kan ju anses vara nästan förmätet af en så ringa person som jag är att begära ordet i denna fråga, efter det att en så högt stående man som den föregående talaren uppträdt. Emellertid bjuder mig mitt samvete och äfven mitt förstånd att säga något i ämnet.

Här har af den föregående talaren framhållits den åsigten, att det är en af reformationens främste man godkänd sats, att reformatorerna sjelfva icke skulle taga till svärdet, men att det deremot vore lofligt och berättigadt, att menigheten — äfven de som antagit reformationens läror och icke voro prestmän — skulle försvara sig med svärdet. Man har ock åberopat sig på hvad frälsaren sade till lärjungen Petrus, att »de, som taga till svärd, skola förgås med svärd», och detta, anser man, skulle innebära, att apostlarna och de,

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

som efter dem utöfva den viktiga predikoverksamheten, icke heller borde »taga till svärdet». Deremot skulle det stå i full öfverensstämmelse med denna lära, att de kristna i allmänhet kunde gripa till svärdet; de skulle kunna göra just det, som deras mästare och deras lärare icke hafva velat göra. Man brukar eljest drifva den satsen, att en lärare skall med skäl säga till sina lärjungar: »som I sen mig göra, så gören ock I!» Här åter skulle vi få en lärare-grundsats så lydande: hvad I icke sen frälsaren eller hans apostlar eller mig göra, det skolen I göra.

För min del får jag säga, att jag icke är sådan fredsvän, att jag är med om att afväpna; jag anser tvärt om att vårt fosterland skall försvaras så långt vi förmå. Det är emellertid för mitt samvete motbjudande att antaga en sådan sats som den, att de kristna måste göra något, som deras religionslärare icke skulle kunna göra. Detta erinrar, med förlof sagdt, något om jesuiternas åskådningssätt. De ville själfva icke handtera fallbilan, men de nöjde sig gerna med att öfverlemna kättarne åt både bål och fallbilor. Då krigareyrket anses såsom ett löfligt och kristligt yrke, kan jag icke finna någon motsägelse ligga deri, att presterna deltaga i vapentjensten — helst man förnimmer, att det är just från det hedervärda presterskapets sida som — jag vill icke säga den allra ifrigaste, men åtminstone — icke den minst ifriga agitationen bedrivs landet rundt för att pålägga landet ökade bördor för militärväsendet.

Dessutom, mina herrar, är det numera så, att det är ej blott presten, som är religionslärare. Det fins tusentals af barna- och ungdomslärare i vårt land, hvilka icke äro prester.

Skall det då med afseende på dem drifvas en annan grundsats i detta fall, än med afseende på det ärade presterskapet? Skola de, som från predikstolen uppmuntra sina åhörare att med vapen i hand försvara fosterlandet, anse det vara *under* sin värdighet och mot sin embetspligt stridande att öfva sig i vapnets bruk, för att, om det så behöfs, gripa till svärdet? Är den satsen riktig, att presterna såsom religionslärare skola fritagas från pligten att gå ut i krig och försvara fosterlandet, hvad skall man då, mina herrar, säga om de många hundra och tusende andra religionslärare, hvilka ehuru de icke äro prester, taga sin sak, jag vågar uttala det, lika *samvetsgrant* som presterna? Hvad skall man då vidare säga om de lärare, som höra till de så kallade dissenters? Jo, svaras det, det skall på konungens bestämmande bero »i hvarje särskildt fall». De ha sålunda icke blifvit fritagna från skyldigheten att »taga till svärd».

Än vidare ha vi att taga i betraktande något, som en ärad motionär efter mig för visso kommer att mera utveckla, hvarför jag blott vill tänga den saken, jag menar frågan om de samvetsömma. Man kan ju icke förundra sig öfver att det fins kristna människor, som hysa betänkligheter mot att taga det värsta mordvapen i sin hand för att med detsamma döda medmänniskor, som aldrig gjort dem något ondt. Man kan icke förundra sig öfver, säger jag, att det fins kristna människor, som intagas af en sådan uppfattning. Mästarens ord om att »älska sina fiender» hafva de nemligen lärt

och gömt i sina hjertan, liksom äfven englarnes fridsbelsning »frid på jorden». Man kan snarare icke nog mycket förundra sig öfver att det fins kristna, som icke hysa betänkligheter mot att stieka ned sina medmenniskor.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Hvad har man nu egentligen gjort för medgifvande åt dessa samvetsömma? Jag har hört på öfverläggningarna derom inom utskottet, och jag vill icke vara otacksam för det uttalande utskottet gjort, men nog måste jag erkänna, att det kommer att bero bra mycket på »gunst och nåd», om dessa samvetsömma skola få undslippa att utgöra den del af krigstjensten, som går ut på att öfva sig i vapnets bruk. Det är sant, att man medgifvit, att för dessa skulle det vara en möjlighet att få andra sysselsättningar. Men det beror på hur man uppfattar deras samvetsbetänkligheter, om man anser dem vara ärligt och upprigtigt menade. Ja, det beror just derpå. Menniskor kunna icke se längre »än till tänderna». Det kan ju därför ofta gå så, att man anser, att det är bara skrymteri, bara tomma förebäranden, som de samvetsömma komma med.

Nu vill jag visserligen icke, mina herrar, vara med om att väcka betänkligheter i detta afseende hos vårt folk. Det vill jag icke, ty jag anser, att vi måste taga den tid och de tidsförhållanden, vi lefva i, *sådana* de äro. Jag vill sålunda icke vara med om att uppamma dylik samvetsömhets, men väl anser jag det vara på sin plats att framhålla vigten af att vederbörande taga noggrann hänsyn till *samvetsfriheten* och icke afspisa de samvetsömma med förklaringen, att deras mening är hyckleri och skrymteri.

Här har också af den föregående högt ärade talaren nämnts något om de stora »försakelser», man fordrar af det svenska presterskapet med hänsyn till nykterhetssaken. I tidningarne har det ock förekommit riktiga jeremiader öfver att de försakelser, man vill ålägga presterna, äro allt för svåra. Skall det då vara så oerhördt svårt kraf, om man fordrar, att en prest i *dessas tider* skall känna sig manad att i nykterhetens iutresse träda in på absolutismens väg för att derigenom kraftigare verka för den viktiga nykterhetsrörelse, som pågår inom landet. Jag vet nog, att den ärade talaren dock är mycket intresserad för att så skall ske. Fluruvida detta hör hit, är emellertid en annan sak. Mig synes det, att denna fråga icke har något sammanhang med den föreliggande frågan. Jag kom dock att vidröra den med anledning deraf, att det förut talats om den-samma.

Jag har, herr talman, intet särskildt yrkande att göra.

Herr Byström: Jag anser icke denna fråga, sådan den nu föreligger, vara någon egentlig s. k. samvetsfråga, utan det är ju en fråga af en något annan beskaffenhet.

Jag är emellertid tacksam mot den förste talaren, herr biskop von Schéele, för mycket af hvad han yttrade. Jag tror, att det skall blifva till fördel för en fråga, som väl snart kommer att afhandlas här i kammaren, och som efter min mening är mycket mer allvarsam än hvad den nu föreliggande är, nemligen frågan om de personer, om

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

hvilka den senaste talaren gjorde några antydningar, jag menar de samvetsömna beväringssynglingarna.

Rörande de gamles förhållande till kriget, särskildt de kristnas förhållande till detsamma i den äldsta kyrkan, under medeltiden och sedermera, skulle äfven jag kunna hafva något att säga, men då jag tror, att det icke är åtminstone för mig lämpligt att diskutera den saken nu, vill jag icke gå in på just det området.

Deremot skulle jag vilja göra en liten invändning emot sjelfva klämman i reservationen, till hvilken jag då icke har tänkt yrka bifall, ty jag tycker icke frågan befinner sig i det läget; det rör som sagdt icke någon samvetsfråga. Om man nu skulle antaga en sådan reservation som denna, då skulle jag vilja fordra mera likställighet mellan andra samfunds pastorer och de prester, som här särskildt äro omtalade. Jag vågar nemligen tro, att dessa dissentersamfunds verksamhet och deras presters verksamhet hafva i mångt och mycket en lika ädel uppgift, som någonsin svenska kyrkans prester hafva att fylla. Mig synes, att om denna rättighet eller förmån skulle tillkomma svenska kyrkans prester, så borde den med så mycket större skäl tillkomma dissentersamfundens pastorer, som ha samma uppgift att fylla i afseende å det religiösa arbetet, under det att de samfund, de tjena, enligt nuvarande lagar hafva en dubbel uppgift att fylla, då de icke blott skola betala sina skatter till svenska kyrkan, utan äfven betala till sina egna samfund för att så i dubbel mening göra ett kraftfullt inlägg i det religiösa arbetet.

Om således frågan, som i reservationen framhåfves, från min synpunkt skulle kunna understödjas — hvilket jag icke har någon benägenhet att nu göra, ehuru den kan vara behjertansvärd — skulle klämman hafva lydt ungefär så här: prester, tillhörande statskyrkan, eller pastorer, tillhörande annat erkänt trossamfund, må icke åläggas annat än presterlig tjänstgöring.

Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande att göra, utan har blott velat yttra dessa ord.

Herrar *Nyström* och *Åkerlind* instämde häruti.

Herr Sjö: Det hufvudskäl den förste talaren anförde för sitt yrkande, att presterskapet icke skall göra vapentjänst, var att presten är religionslärare. Till stöd för sin åsigt åberopade han ibland annat icke allenast gamla testamentet, utan äfven nya testamentet. Kung David hade sagt, att den, som besudlar sina händer med blod, icke skall bygga Guds hus; deraf borde följa, ansåg talaren, att presten, såsom varande religionslärare, icke skulle vara skyldig att deltaga i vapenöfningar.

Hvad nu detta hans skäl angår, så må jag säga, att derest man befriade presterskapet från deltagandet i dylika krigiska öfningar, afsedda att i fredstid bereda våra medborgare så, att de sedermera, när det en gång gäller, skola kunna medverka vid fäderneslandets försvar, skulle man med lika stort skäl kunna framhålla många andra personer, som vore lika berättigade till befrielse som presterskapet. Jag vill i det hänseendet anföra lärarne i våra skolor icke endast

på landsbygden, utan äfven i städerna, samt professorer och öfriga lärare vid universitet äfvensom vid elementarläroverk och seminarierna och för öfrigt alla civile embets- och tjänstemän. Jag tror, att de ene såväl de andre kunna vara lika berättigade till befrielse som presterna, och jag hemställer till herrarne, om I tron, att presterna sjelfva skulle vara nöjda, om man på detta sätt skulle vilja hindra dem från att omsätta sin fosterlandskärlek i handling. Jag tror verkligen, att de i detta hänseende äro lika fosterlandsälskande som någon. Jag kan icke finna, att man bör göra någon klasskilnad i detta fall, och då jag har den åsigten, skall det icke förväna herrarne, att jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Högstedt*.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Grundtanken i den allmänna värnpligten är den, att alla samhällsklasser skola hafva lika skyldigheter. Nu hafva vi dock icke kommit längre än till den sjunde paragrafen, och redan vill man göra skyldigheterna *olika* för *olika* samhällsklasser. Det skulle innebära att sönderbryta den helgjutna bild, som värnpligtslagen är afsedd att innebära, och det hoppas jag ingen af dem, som tillhört utskottets lagafdelning, vill vara med om. Från denna afdelning afgafs emellertid till det särskilda utskottet ett förslag att fritaga presterna från annan än presterlig tjänstgöring. Motiveringen till detta förslag var af följande lydelse: »Med den nuvarande korta öfningstiden är, åtminstone i fredstid, frågan om presternas tjänstgöringsskyldighet af föga praktisk betydelse, enär de, som egnat sig åt teologiens studium, i regel icke få till prestembetet invigas förr än vid tjugutre års ålder, då ju vapenöfningarne i fredstid enligt den nu gällande ordningen i allmänhet redan äro undangjorda. Annorlunda ställer sig förhållandet enligt det nya härordningsförslaget, som ju skulle medföra, att dessa öfningar delvis blefve förlagda till en betydligt senare ålder än nu». Afdelningen säger sålunda, att öfningstiden för prestmän skulle kunna för dem delvis infalla efter 23 års ålder. Men på grund af 17 § skulle emellertid vapenöfningarne för dem kunna komma att i sin helhet infalla efter deras 23 år. Der heter det nemligen: »Uppskof till nästföljande år med den i § 27 föreskrifna första tjänstgöringen kan vid inskrifningen medgifvas — — — c) värnpliktig, som visar annat giltigt skäl för uppskofs beviljande, såsom att tjänstgöringens fullgörande skulle medföra afsevärdt afbräck i fortskriden lärokurs eller eljest bereda honom eller af hans arbete beroende nära anhörige väsentliga svårigheter eller olägenheter». Och vidare heter det i samma paragraf: »Fortfar anledning till uppskof med den i § 27 stadgade första tjänstgöring, må förlängdt uppskof, hvarje gång för ett år, af vederbörande inskrifningsnämnd den värnpligtige beviljas; dock att tjänstgöringen skall taga sin början det år, under hvilket han fyller tjugufyra år.» På grund af sådant medgifvande kan således hela öfningstiden för prestmän infalla efter deras prestvigning, och då skulle de ju erhålla befrielse från all vapenöfning. Det kan väl icke vara meningen att på sådant sätt gynna denna klass. Jag medgifver

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

villigt, att afdelningen och de, som påyrkat ett stadgande i samma riktning som denna, hafva rätt deri, att det skulle förefalla underligt att se en nyligen prestvigd man stå i ledet, iklädd uniform och med gevär på axeln. Men såsom förslaget till värnpligtslag nu är skrifvet och äfven blifvit af Första Kammaren antaget, är det medgifvet, att vederbörande befäl får göra denna åtskilnad mellan den ene och andre, ty i 30 § föreskrifves, att värnpliktig skall vara skyldig »verkställa den tjensteförrättning honom af vederbörande befälhafvare anvisas», och der tillägges vidare, att »personer med särskild yrkeskunskap användas företrädesvis i de förrättningar, der denna deras yrkeskunskap kan vara påkallad». Jag kan icke tro annat, än att vederbörande befäl både kan och skall anvisa dessa prester en sådan tjenstgöring i armén, som icke står i strid med deras höga uppgifter. De kunna ju t. ex. få förrätta skrifsysslor å de olika expeditionerna o. s. v., och icke tror jag, att presterna skola känna sig generade eller hafva olägenhet häraf. Man behöfver sålunda, enligt min mening, alldeles icke skriva i lagen, att presterna icke skola göra vapentjenst. Särskildt tror jag, att ett sådant stadgande i den nya lag, som nu föreligger till antagande, skulle vara olämpligt. Presterna hafva ju visat sig vara synnerligen försvarsvänliga, och det är mycket vackert af dem. Men hvart skulle det taga vägen, om de skulle säga till sina församlingar: »I skolen göra uppoffringar för försvaret», men dock hvarje församlingsmedlem visste, att just *presterna* vore de *enda*, som *icke* behöfde göra vapentjenst? Jag hoppas, att denna kammare icke vill göra någon inskränkning i den vackra idén i afseende på den allmänna värnpligten, att hvar och en skall i lika grad göra personliga uppoffringar för fosterlandets försvar, och därför yrkar jag bifall till paragrafen, sådan den af utskottet föreslagits.

I detta anförande instämde herrar *Ernst Carlson, Branting, Pettersson* i Södertelje, *Johansson* i Öija, *Björck* och *Holmgren*.

Herr Boëthius: Herr talman! Mina herrar! Jag måste beklaga den förste talarens anförande, emedan det är egnadt att gifva stöd åt den efter mitt förmenande falska uppfattningen, att det skulle vara stridande mot en kristens pligt att försvara sitt land mot yttre fiender. Denna uppfattning har utskottet tillbakavisat med afseende å s. k. samvetsömman lekmän, och man måste också, enligt min tanke, på de skäl, som der anföras, tillbakavisa densamma. Men då går det icke heller an, att presterna på grund af större religiositet skola vara fria. I vårt land likasom i öfriga protestantiska länder erkännes icke, att presterna äro på något sätt heligare än lekmännen. I och med protestantismens införande upphörde prestvigningen att betraktas såsom ett sakrament, och presterna äro i de protestantiska länderna egentligen ingenting annat än lekmän, som hafva sig särskildt ålagdt att vårda de religiösa intressena. Men om deltagandet i fosterlandets försvar för lekmän i allmänhet är ej blott tillåtet, utan också en pligt, så är det sålunda också för presterna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr John Olsson i Stockholm: I likhet med den siste talaren måste jag säga, att jag med stor förvåning åhörde den förste talarens anförande. Såsom här redan förut anmärkts, hafva presterna varit bland dem, som ifrigast yrkat på en utsträckning af värnpligten, hvarigenom ökade skyldigheter skulle åläggas våra ynglingar. Det är då förvånande att från presterligt håll få höra yrkanden, att *just presterna* skola befrias från de personliga åligganden, som de så ifrigt arbetat för att pålägga den öfriga värnpligtiga befolkningen. Jag kan icke tänka mig, att kammaren skall finnas benägen att gå dylika kraf till mötes, och detta så mycket mindre, som den formulering, den förste talaren gifvit åt sitt förslag, synes mig lägga ett alldeles bestämdt hinder i vägen för dess antagande, då nemligen denna formulering synes mig vara allt för obestämd. Han yrkade, att i stället för uttrycket »presterlig tjenstgöring», som reservanterna föreslagit, skulle stå: att prest ej skulle få åläggas »annan tjenstgöring än sådan, som öfverensstämmer med hans kall». Menar talaren dermed detsamma som presterlig tjenstgöring, då vore det väl riktigt att också skriva: presterlig tjenstgöring. Menar talaren åter *icke* detta, då frågar jag, *hvad* talaren menar med sin formulering och med uttrycket: »annan tjenstgöring än som stämmer öfver ens med hans kall». Hvem är det, som skall afgöra detta, han sjelf eller hans befäl? Det är väl ej möjligt att antaga en så fullständigt oklar formulering af paragrafen. Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr Johansson i Stora Mellby: Herr talman! Mina herrar! Det hade varit angenämt för mig, om jag vid detta tillfälle kunnat vara af samma åsigt som min vördade lärare, biskop von Schéele. Men jag kan icke denna gång, äfven om i regel eljest, det vara. Å andra sidan gläder det mig, att jag åtminstone för en gång kan hysa samma mening som min embetsbroder från Skaraborgs län, jag menar kyrkoherden Holmgren.

Jag skulle vilja yrka bifall till förevarande § sådan den föreligger formulerad, dock utan den motivering, som framhållits af herr Boëthius och understöds af herr Olsson i Stockholm. Jag tycker att, då vårt lands försvar är en helig pligt för hvarje svensk medborgare och särskildt för den svenska värnpligtiga ungdomen, det ej kan vara skäl att befria presterna vare sig från att utbilda sig för att kunna deltaga i fosterlandets försvar eller från att verkligt sedermera deltaga deri, när så kräfvcs. Och när jag önskar förpligtelse jemväl för presterna att deltaga i värnpligtsöfningarne, gör jag det ej derför, att jag önskar denna förpligtelse såsom ett straff för att de varit försvarsvänliga, utan jag önskar den såsom en medborgerlig rätt för presten liksom för andra. Och jag tror, att om man värdjade till det svenska presterskapet, skulle de unga presterna nästan med en mun begära att få sig lagstadgad denna rättighet.

I regeln skulle det för öfrigt icke blifva mer än repetitionsöfningarne, som det härvidlag blefve fråga om, ty, såsom förut påpekats, när en prestkandidat prestvigcs, bör han vara 23 år gammal och då redan hafva undangjort sin beväringsexercis. Det gäller sålunda här, som sagdt, repetitionsöfningarne, och kommer det nionde

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

årets repetitionsöfning att falla bort, blefve det ej så mycket att tala om. Jag tänker mig ock, att det nog lagas så, att, såsom § 30 i värnpligtslagen anvisar, presten får en lämplig tjänstgöring, utan att det behöfver göras en särskild undantagslagstiftning för honom. Och jag föreställer mig vidare, att, om den unge presten är ute på öfningsfältet tillsammans med sina jemnåriga värnpligtskamrater från församlingen, det skall hafva en god inverkan, särskildt i moraliskt hänseende, när han på nära håll får umgås med dem i öfning till skiicklighet att försvara sitt land.

Jag ber att få yrka bifall till föreliggande paragraf.

Häruti instämde herrar *Höjer*, *Warinsky* och *Hazén*.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag ber blott att få lemna ett kort svar på den till mig rigtade frågan, huru jag tänkt mig tillämpningen af det utaf mig i fråga om förevarande § framställda förslag. Tvifvels utan ligger det något obestämdt och sväfvande i den formulering, jag gifvit åt detsamma. Men detta är också, såsom herrarne nyss hörde, händelsen med det förslag, som inkommit från utskottsafdelningen, likasom med det under debatten i medkammaren — jag tror till och med af reservanten sjelf — framställda förslaget. Och inom lagstiftningen i allmänhet är det ju mången gång så, att man åt ett stadgande *ej kan* gifva en fullt precis formulering, utan måste nöja sig med att angifva saken så, att, om stadgandet resonligt fattas, det medför en resonlig tillämpning. Dessutom äro icke för mig de möjliga verkningarna *i praktiken* af mitt förslag hufvudsaken, ty jag föreställer mig, att resultatet blefve någorlunda detsamma, om utskottets förslag antoges. Jag tror nemligen i likhet med flere af dem, som förut yttrat sig i denna fråga, att vederbörande chefer i regeln komma att anvisa presterna en sådan verksamhet, som öfverensstämmer med deras kall. Men det är *för principens skull*, jag önskat föra fram det jag yrkat. Det är nemligen en mycket vigtig sak, att man gör gällande en riktig grundsats, ja äfven att en sådan, hvarom meningarna kunna vara delade, upprätthålles, så länge den har fäste i folkets allmänna föreställning. Derfor, herr talman, vidhåller jag mitt förut gjorda yrkande.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Mine herrar! Det torde vara för oss alla bekant, att statskyrkans presterskap är den enda samhällsklass, som täflat med militärerna uti agitationen för vapenöfningarnas utsträckning. Och det vore därför enligt min uppfattning en förnärmelse mot denna klass, statskyrkans prester, om vi på något sätt skulle hindra dem från att öfva sig i vapnens bruk till försvar för fosterlandet. Ett bifall till den vid förevarande paragraf afgifna reservationen eller till herr von Schéeles yrkande skulle efter min mening endast tjena till att lagfästa den gamla, icke alltför vackra satsen: gör ej som jag gör, utan gör såsom jag lär.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande paragraf.

Herr *Norman* instämde häruti.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner godkände kammaren paragrafen i enlighet med den af utskottet föreslagna lydelse.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

§§ 8—10.

Godkändes.

Rubriken för Kap. I.

Godkändes.

Kap. II.

Godkändes.

Kap. III.

Efter föredragning af § 16 yttrade

Herr Fagerlund: Jag har begärt ordet för att få framhålla ett litet redaktionsfel, som i mom. 4 af förevarande § uppenbarligen förefinnes.

Det talas i momentet om att inskrifven värnpliktig eger att på framställning varda frikallad från värnpligtens vidare fullgörande, i fall han blifvit oförmögen till tjenst vid rikets försvar »till följd af sådan orsak, som omförmäles i § 3». — Den § i utskottets förslag, som i denna hänvisning äsyftas, är uppenbarligen 4 §. Momentet är, till innehållet oförändradt, hemtadt från motsvarande moment af § 16 i Kongl. Maj:ts förslag, och det anmärkta redaktionsfelet beror tydligen på ett förbiseende deraf, att, då utskottet efter § 1 inskjutit en §, som saknar motsvarighet i Kongl. Maj:ts förslag, den §, som i sistnämnda förslag var den tredje, i utskottets förslag motsvaras af § 4. — Jag yrkar alltså, att beteckningen »§ 3» i mom. 4 af förevarande § måtte utbytas emot »§ 4», — en lätt vidtagen redaktionsförändring.

Herr *Zetterstrand* instämde häruti.

Vidare till anteckning förekom icke. Kammaren godkände utskottets förslag till paragrafens lydelse med den af herr Fagerlund föreslagna ändring deri.

För § 17 hade utskottet föreslagit denna lydelse:

1. Uppskof till nästföljande år med den i § 27 föreskrifna första tjenstgöring kan vid inskrifningen medgifvas:

a) å sjömanshus inskrifven värnpliktig, som enligt intyg från sjömanshusombudsmannen är förhyrd för längre utrikes resa å handelsfartyg och som till följd deraf icke icke utan väsentlig olägenhet kan, så länge resan fortvarar, inställa sig;

b) värnpliktig, som sjelf förvaltar och brukar honom tillhörig fast egendom eller sjelf drifver honom tillhörig handels-, fabriks-

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

eller annan industriell rörelse och af en eller annan anledning icke varit i tillfälle att på lämpligt sätt ordna om fastighetens eller rörelsens skötande under den tid, han för sin militära tjänstgöring skulle blifva frånvarande; samt

e) värnpliktig som visar annat giltigt skäl för uppskofs beviljande, såsom att tjänstgöringens fullgörande skulle medföra afsevärdt afbräck i fortskriden lärokurs eller eljest bereda honom eller af hans arbete beroende nära anhöriga väsentliga svårigheter eller olägenheter.

Fortfar anledning till uppskof med den i § 27 stadgade första tjänstgöring, må förlängdt uppskof, hvarje gång för ett år, af vederbörande inskrifningsnämnd den värnpliktige beviljas; dock att tjänstgöringen skall taga sin början det år, under hvilket han fyller tjugufyra år.

2. Yppas — — — — —

Paragrafen föredrogs, hvaruppå ordet lemnades till

Herr Fagerlund, som yttrade: Det förefaller mig, som om det stadgande, hvilket är afsedt att meddelas i förevarande § mom. c) sista delen af senare punkten och som börjar med orden »dock att tjänstgöringen», skulle erhålla en lämpligare formulering, om framför orden »det år» insköttes ordet »senast». Derest det i enlighet med utskottets förslag kategoriskt stadgades, att tjänstgöringen för här afsedd värnpliktig skulle taga sin början det år, under hvilket han fyller tjugufyra år, skulle man nemligen kunna föranledas att tro, att t. ex. en värnpliktig, som erhållit förlängdt uppskof med ifrågavarande tjänstgöring för det år, under hvilket han fyller 22 år, icke skulle få fullgöra samma tjänstgöring förr än det år, under hvilket han fyller 24 år. Det synes således lämpligt, att ordet »senast» inskjutes på den plats, jag angifvit; och jag ber för den skull att derom få framställa yrkande.

Herr Waldenström: Jag hade ämnat fästa kammarens uppmärksamhet just på den sak, som herr Fagerlund nyss berört. Det synes mig icke kunna vara annat än ett skrif- eller tryckfel, att icke ordet »senast» insatts i förslaget på den plats, herr Fagerlund angifvit.

Vidare yttrades ej. Kammaren godkände utskottets förslag till lydelse för paragrafen med den af herr Fagerlund föreslagna ändring deri.

Rubriken för kapitlet.

Godkändes.

Kap. IV.

§ 18.

Godkändes.

Efter föredragning vidare af § 19 yttrade

Herr Fagerlund: Herr talman! Äfven i denna § förekommer en oegentlighet. Uti dess första moment under b) heter det: »att pröfva och besluta om de i §§ 3, 16 och 17 omnämnda frikallelser och uppskof». Af samma anledning, som jag vid behandlingen af förslaget 16 § angifvit, får jag yrka, att siffran 3 i den af mig nyss upplästa meningen utbytes mot siffran 4, då det ju uppenbarligen äfven här är förslaget 4 §, som åsyftas. Det skulle således komma att heta: »b) att pröfva och besluta om de i §§ 4, 16 och 17 omnämnda frikallelser och uppskof.»

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Vidare till anteckning förekom icke. Kammaren godkände utskottets förslag till paragrafens lydelse med den af herr Fagerlund föreslagna ändring deri.

§ 20.

Godkändes.

§ 21 skulle enligt utskottets förslag erhålla följande lydelse:

1. För inskrifningsområde jemte inom detsamma belägna sjömanshus skall finnas en inskrifningsrevision, bestående af landshöfdingen eller, i händelse denne har förfall eller embetet är ledigt, landssekreteraren i det län, till hvilket största delen af området hör, såsom ordförande samt af fyra ledamöter, nemligen inskrifningsområdesbefälhafvaren äfvensom från hvarje till området hörande län eller ej under landsting lydande stad, tre inom länet eller staden bosatte män, som jemte tre suppleanter utses för tre år af landstinget eller, för stad, som icke lyder under landsting, af stadsfullmäktige. Efter lottning afgå dock en af de sålunda utsedde ledamöterna jemte en suppleant vid slutet af första året samt ytterligare en ledamot och en suppleant vid slutet af andra året från det, denna lag vunnit tillämpning. En ledamot och en suppleant väljas årligen i de afgåendes ställe, hvarje gång för tre år.

Der inskrifningsområdesbefälhafvare deltagit i inskrifningsnämnds förhandlingar, förordnas annan lämplig militärperson i hans ställe till ledamot af den inskrifningsrevision, som har att till pröfning upptaga samma nämnds beslut.

De af landsting eller stadsfullmäktige valde ledamöter eller, i händelse de äro förhindrade, deras suppleanter deltaga i nämnda förrättning endast i hvad den angår det område, för hvilket de blifvit valde.

2. För — — — — —

Sedan paragrafen föredragits anförde

Herr Fagerlund: Herr talman! I fråga om de paragrafer rörande hvilka jag förut framställt anmärkningar, har det endast varit en jemkning i redaktionen, som jag föreslagit; och så blefve på sätt och vis

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

fallet äfven beträffande förevarande paragraf, derest kammaren godkänner den mening jag nu kommer att uttala.

Paragrafen, som handlar om inskrifningsrevisionens sammansättning, synes vara byggd på den förutsättningen, att inskrifningsområdet kommer att sammanfalla med ett län eller att ett län kommer att odeladt ingå uti ett inskrifningsområde. Paragrafens stadgande blefve emellertid ofullständigt och oegentligt i fråga om län, som innefattade mer än ett landstingsområde, såsom förhållandet för närvarande är med Kalmar län. Antagligen har ej för utskottet påpekats, att, såsom jag antydt, inom Kalmar län, i olikhet med förhållandet i de andra länen, finnas två landstingsområden. Då nu här säges, att från hvarje till ett inskrifningsområde hörande län skola väljas tre ledamöter af inskrifningsrevisionen, så är det icke klart, huru med ett sådant val skulle förhållas i Kalmar län: buruvida de tre ledamöterna skulle hvartannat år väljas från länets norra och hvartannat år från dess södra landstingsområde — en anordning som jag för öfrigt tror icke vore lämplig — eller huru eljest skulle förfaras.

Jag hemställer, huruvida icke kammaren finner, att all olägenhet i anmärkta hänseendet skulle försvinna, om i den passus i paragrafen, som lyder: »äfvensom från hvarje till området hörande län eller ej under landsting lydande stad, tre inom länet eller staden bosatte män», ordet *landstingsområde* insattes i stället för ordet »län» och ordet *landstingsområdet* i stället för ordet »länet». Jag tror, att genom en dylik ändring den af mig nu framhållna olägenheten skulle blifva afhjelpat; och får jag för den skull yrka, att kammaren måtte besluta sådan ändring af paragrafen.

Herr Hjelmérus: Herr talman! Förhållandet är icke det af herr Fagerlund antydda, att inskrifningsområde och län skulle efter antagande af det föreliggande lagförslaget komma att sammanfalla, utan det komme att för framtiden förblifva som det hittills varit, eller att inskrifningsområdet icke alltid komme att blifva länet. I följd häraf har det varit nödvändigt att affatta nu äsyftade bestämmelse på sätt som skett. — Jag får fördenskull yrka bifall till den förevarande paragrafen med den lydelse den har enligt utskottets förslag.

Herr Fagerlund: Jag förutsatte, att det särskilda utskottet byggt hela paragrafen på den grund, att det tänkt sig län och inskrifningsområde sammanfalla, och att detta var anledningen, hvarför ordalydelsen blifvit sådan den var. Jag hör nu, att meningen varit att låta det förblifva vid de nuvarande förhållandena, så att särskilda delar af ett län skulle kunna ingå i skilda inskrifningsområden och likaså ett län omfatta flera inskrifningsområden. Då detta är meningen, blir det för mig en så mycket större anledning att påyrka den förändring, jag här föreslagit. Det är ju alldeles omöjligt att, om ett län består af två landstingsområden, med stöd af denna paragraf afgöra, hvilket landsting inom länet skall utvälja ledamöter i inskrifningsrevisionen. Och det skall ovilkorligen, så vidt jag kan finna, uppkomma olägenheter vid tillämpningen af denna bestämmelse.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner godkände kammaren utskottets förslag till lydelse för paragrafen.

*Angående
ny härordning m. m.
(Forts.)*

Herr Fagerlund begärde åter ordet och yttrade: Jag anhåller att få anmäla min reservation mot detta beslut, därför att jag finner paragrafen i dess nu antagna lydelse omöjlig att tillämpa inom det mig anförtrödda län.

§§ 22 och 23.

Godkändes.

Underrubriken för kapitlet.

Godkändes.

Kap V.

§§ 24—27.

Godkändes.

För § 28 hade Kongl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

1. Då rikets försvar det kräfver, så ock när det erfordras till afvärjande af uppror, må Konungen, efter statsrådets hörande, till tjenstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller de större eller mindre delar deraf, som finnas behöfliga.

2. Derest i anseende till krig eller fara för krig det för rikets försvar finnes nödigt, att beväringens andra uppbåd, eller någon del deraf i skilda orter eller vid olika truppslag af hären eller vid flottan, inkallas, må Konungen derom förordna, sedan Han statsrådet hört och, så vida Riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar sammanträda skall, låtit riksdagskallelse utfärda.

3. Utom de förenade rikenas gränser må beväringens första uppbåd vid hären användas endast till rikets försvar, och efter det att statsrådet blifvit hört samt riksdagskallelse utfärdats. Utan Riksdagens medgifvande må beväringens andra uppbåd vid hären icke användas utom de förenade rikenas gränser.

I motionen n:o 117 i Andra Kammaren hade herr *A. Hedin* i Stockholm föreslagit:

att de af Kongl. Maj:t föreslagna ändringarna af § 28 mom. 1 och § 31 värnpliktslagen icke måtte af Riksdagen antagas, samt att vederbörande utskott måtte formulera ett stadgande rörande en sådan form för inkallelse af beväringen, att inkallelsens lagligen förpligtande beskaffenhet derigenom betryggades.

Utskottet hemställde, att § 28 måtte erhålla denna lydelse:

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

1. Då rikets försvar det kräfver, så ock när det erfordras till stillande af uppror, må Konungen, efter statsrådets hörande, till tjänstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller de större eller mindre delar deraf, som finnas behöfliga.

2. Derest i anseende till krig eller för afvärjande af befaradt eller börjadt angrepp det för rikets försvar finnes nödigt, att beväringens andra uppbåd, eller någon del deraf i skilda orter eller vid olika truppslag af hären eller vid flottan, inkallas, må Konungen derom förordna, sedan Han statsrådet hört och, såvida Riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar sammanträda skall, lätit riksdagskallelse utfärda.

3. Utom de förenade rikenas gränser må beväringens första uppbåd vid hären användas endast till rikets försvar, och efter det att statsrådet blifvit hört samt riksdagskallelse utfärdats. Utan Riksdagens medgifvande må beväringens andra uppbåd vid hären icke användas utom de förenade rikenas gränser.

Sedan paragrafen föredragits, anförde

Herr A. Hedin i Stockholm: Herr talman! Jag är ganska bedröfvad att se, huru små utsigtarna tyckas vara för ett bitall till det yrkande, jag kommer att framställa. Men äfven om jag vore öfvertygad om att det icke skulle finnas mer än några få, som delade min mening, skulle jag likväl icke afstå från att vidhålla densamma — det yrkandet nemligen, att ur värnpligtslagens 28 §, första stycket, måtte, på sätt jag i min motion föreslagit, uteslutas orden: »*så ock när det erfordras till stillande af uppror*».

Visserligen har utskottet vidtagit en ändring i Kongl. Maj:ts proposition, i det att utskottet föreslagit att utbyta ordet »afvärjande» af uppror mot »stillande» af uppror. Men detta innebär alldeles uppenbart icke någon den ringaste förbättring. Man kan lätteligen tänka sig tillfällen, då i stället ändringen skulle alldeles tydligt visa sig vara en försämring. Det låter nemligen tänka sig, att sammandragandet af en stor väpnad styrka skulle kunna »afvärja» ett uppror, som man befarar, genom den imponerande företeelsen att se en öfvermäktig krigsstyrka samlad, hvaremot, när denna samlas för att användas, *sedan* upproret redan utbrutit, det väl icke lär vara någon utsigt till annat, än att detta »stillande» skall komma att ske medelst blodsutgjutelse.

Emellertid tröstar sig utskottet, såsom mig synes, oändligen lätt vid tanken på den pligtkollision, som möjligen skulle kunna uppkomma. Det är mig omöjligt att i likhet med utskottet se den saken till mötes med jenumod.

Denna pligtkollision, huru uppkommer den? Den uppkommer derigenom, att ett bud, inskrifvet i mitt samvete, står i strid med ett bud, visserligen uppbyggt af strafflagens hot, men som i alla fall icke har den kraften att kunna omintetgöra det högre berättigandet hos det förra budet, som jag vill följa.

Vi skola lyda lagen. Ja, väl, det är sant. Men sådan kan lagen vara, att vi prisa den, som *icke* lyder lagen, utan som genom att

underkasta sig straff, äfven det hårdaste, banar väg för andras rätt att följa samvetets bud. Det har en gång yttrats i en parlamentarisk församling af en mycket namnkunnig man: »Om I stiften denna lag, svär jag, att jag icke skall lyda den». Det var för 110 år sedan, när inom den första franska nationalförsamlingen lagen om emigranterna debatterades, och talaren var Mirabeau: »Jag svär, att jag icke skall lyda Eder lag.»

Här är anledningen mycket mera stark och bjudande, om en värnpliktig kommenderas att använda sitt gevär mot fader eller moder, syster eller broder. I föreställen eder kanske, att det innebär delvis en orimlig förutsättning, att den värnpliktige skulle kommenderas att skjuta äfven på kvinnor. Ah nej! Det budet fingo de italienska värnpliktige lyda under det förfärliga hungeruppror, som för några år sedan bredde ut sig från Syd-Italien och äfven nådde upp till Milano, der åtminstone vid flera tillfällen större delen af dem, som då kämpade mot trupperna, voro ynglingar, snart sagdt barn, och ett stort antal kvinnor. Men skulle det verkligen förbättra saken, om jag visste, att i de upproriskes led ej funnes någon af mina nära qvinliga anhöriga? Skulle det förbättra saken, att min kula kunde träffa fader eller broder, men icke syster eller moder? Nej, jag ser icke, att det skulle förändra saken i någon mån. Att då trösta sig med utsigten, att krigslagstiftningen kan taga hänsyn till den s. k. pligtkollision, som vi just bana väg för i den nya värnpligtslagen, att trösta sig med, att krigslagarna skulle kunna stadga lindrigare straff för de värnpliktige, som begå det brottet att icke skjuta på sina närmaste anhöriga, lindrigare straff än för vanliga brott mot lydnesspligten, det är icke något, som i mina ögon skulle förbättra saken det ringaste.

För öfrigt, hvarför har man kommit derhän att just nu, när man manar folket att underkasta sig ansträngningar, som vi väl aldrig här i landet förr än på sista tiden allvarligt tänkt på, för att värna detta land mot fiender, hvarför har man just nu funnit på att med dessa fiender jemställa upprorsmän. Vi ha annat att göra, herr talman, än att göra uppror. Vi skola nog veta att på annat sätt, om ett oböjligt motstånd mot all förmodan skulle komma att resa sig mot de billigaste reformkraf, vi skola nog förstå — säkerligen kommande generationer lika väl som åtskilliga föregående — att icke blott göra gällande vår vilja, utan äfven i och med detsamma rädda landets framtid.

Detta tillägg utgör — säger jag — en *fläck* på den nya värnpligtslagen, hvilken bör vara sådan, att hela det uppväxande släktet må betrakta denna lag med vördnad, må helighålla den såsom ett uttryck för vår nationella religion.

Jag anhåller om bifall till min motion om uteslutande af detta tillägg, som hittills befunnits öfverflödigt.

Herr Hjelmérus: Herr grefve och talman! Mine herrar! Da jag nu går att försöka redogöra för min uppfattning af föreliggande lagparagraf, skall jag först be att för herrarne få meddela den skillnad, som svenska lagstiftningen gör mellan begreppen upplopp och uppror.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

I strafflagens 10 kap. förekomma nemligen ganska tydliga definitioner på hvad lagen härmed menar. Det heter i 13 § af nämnda kapitel: »Samlar sig folkmängd tillhoppa och störer lugnet eller allmänna ordningen, utan att dock lägga å daga sådant uppsåt, som i 7 § sägs, och skingrar sig ej den folkmängd, på offentlig myndighets befallning, utan visar trotsighet deremot», etc, då skola dessa personer straffas, såsom der säges. Vid affattningen af värnpligtslagen har man emellertid ansett, att Kongl. Maj:t egde till sitt förfogande så många erforderliga medel för undertryckande af ett upplopp, att någon rättighet för Kongl. Maj:t att för detta ändamål använda de värnpligtige skulle vara alldeles obehöflig. Derför finnes icke, såsom herrarne behagade finna vid en granskning af förevarande paragraf, någon bestämmelse, som gifver Kongl. Maj:t rätt att för hämmande af ett uppkommet upplopp använda värnpligtige.

Deremot har värnpligtslagen i den föredragna paragrafen velat tillerkänna Kongl. Maj:t en sådan rätt beträffande *uppror*. Och med uppror menar man enligt strafflagen det förhållande, som angifves i 10 kap. 7 § strafflagen, der det heter: »Nu samlar sig folkmängd tillhoppa och lägger det uppsåt å daga att med förenadt våld sätta sig upp emot verkställighet af offentlig myndighets bud, eller att den till någon embetsåtgärd tvinga, eller att för sådan åtgärd hämnas: skingra sig de upprorsmän, på offentlig myndighets befallning; då skola» etc.

Här är således — jag ber att särskildt få accentuera detta — *endast* fråga om uppror och alls icke om upplopp. Då enligt det under behandling varande lagförslaget indelningsverket skulle fullständigt upphävas, och Kongl. Maj:t sålunda i framtiden icke skulle hafva detta till sitt förfogande, blir det efter mitt förmenande en bjudande nödvändighet att låta Kongl. Maj:t få den rätt, som här föreslagits, att använda värnpligtige för att stilla uppror.

Nu anmärktes af en talare, att uttrycket »till stillande af uppror» icke vore att föredraga framför det af Kongl. Maj:t använda: »till afvärjande af uppror». Jag vill i detta afseende nämna, att särskilda utskottet föreslagit uttrycket: »till stillande af uppror», emedan man i 12 § af 10 kap. strafflagen redan har ett stadgande om att: »till upprors stillande må krigsmanskap användas». Jag ber således att äfven här få understödja denna lydelse hos paragrafen, som utskottet föreslagit, enär det redan är lag i Sveriges rike, att Konungen till upprors stillande eger använda krigsmanskap. Det är således icke någon nyhet, som här skulle inflyta i värnpligtslagen, utan det är ett stadgande, som står i fullkomlig öfverensstämmelse med 10 kap. 12 § uti 1864 års strafflag. Detta anser jag för min del redan vara en tillräcklig anledning att öfvergå ifrån det af Kongl. Maj:t föreslagna uttrycket »till afvärjande af uppror» till det af utskottet föreslagna: »till stillande af uppror». Ty vi vinna då den fördelen, att vi få precis öfverensstämmande lydelse på två stadganden i strafflagstiftningen; det blir nemligen fullkomlig öfverensstämmelse mellan den rätt, som strafflagen stadgar i fråga om krigsmanscaps användande vid uppkommande uppror, och den, som värnpligtslagen i detta afseende bestämmer. Jag anser därför, mine herrar,

att § 28 af det föreliggande lagförslaget i 1 mom. är affattadt med synnerligen stor försigtighet, och äfven väl affattadt, så till vida att man i tolkningen aldrig behöfver råka i tvifvelsmål om dess verkliga mening, och detta måste vara en ofantligt stor fördel.

Hvad sedan angår paragrafens andra moment, har utskottet gjort den ändringen, att i stället för uttrycket »fara för krig» skulle införas uttrycket: »för afvärjande af befaradt eller börjadt angrepp». Denna ändring har sin grund deruti, att man velat bringa 2 mom. i 28 § värnpligtslagen till öfverensstämmelse med 74 § regeringsformen, der det ordagrant heter: »för afvärjande af ett befaradt eller börjadt angrepp». Man vinner således äfven här den fördelen att få alldeles enahanda lydelse på två lagrum, som ostridigt i sjelfva verket åsyfta ett och samma förhållande.

Med anledning häraf skall jag, herr grefve och talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag till denna paragraf oförändradt.

Herr Broström: Herr grefve och talman! Under instämmande för öfrigt med herr Hedin i hans anförande ber jag att få säga, att jag icke finner denna 28 § vara öfverensstämmande med vår grundlag. I första momentet af 28 § står det, att då vårt försvar det kräfver, kan beväringens första uppbåd af Konungen inkallas. Men deri står icke något taladt bland annat om att riksdagskallelse skall vara utfärdad, hvarom 74 § regeringsformen innehåller en bestämmelse. Detta moment i föredragna paragraf har fått samma affattning, som det erhöi vid urtima riksdagen 1892, men sedan dess har 74 § regeringsformen blifvit ändrad. Vid den tid, då denna paragraf ursprungligen skrefs, var ju det s. k. depôtsystemet gällande i afseende på arméns förseende med lifsförnödenheter, men sedan 1894 ha requisitionslagarne tillkommit. Och för att Konungen skall kunna begagna sig af requisitionslagarnes bestämmelser, måste ett inkallande af armén ske efter helt andra grunder.

I mom. 2 står det fortfarande, att: — — »Så vida Riksdagen ej inom trettio dagar sammanträda skall», skall riksdagskallelse vara utfärdad, för att andra uppbådet skall kunna inkallas.

Regeringsformens § 51, som innehåller bestämmelser angående tiden för Riksdagens sammankallande i vissa fall, hade ungefär samma ordalydelse före år 1894, eller att Riksdagen skulle sammanträda senast 30 dagar efter riksdagskallelsen. Enligt dess nuvarande lydelse skall Riksdagen sammanträda efter sjunde och inom tjugonde dagen från den, då kallelsen blifvit uti allmänna tidningarna kungjord.

Jag tilltror mig icke att vara en sådan grundlagstolkare, att jag här skulle våga framställa något yrkande. Egentligen borde paragrafen återremitteras, men har då Första Kammaren redan antagit densamma, hvilket jag icke känner, så är det gifvet, att utskottet under sådana omständigheter icke kan göra annat än att uppmana denna kammare att fatta beslut.

Jag öfverlemnar därför åt dem, som äro mera hemma i grundlagarne, att komma med något lämpligt yrkande, men anser, att frågan är af vigt, hvarför jag fört den på tal; ty gifvet är, att värnpligtslagen icke skall stå i strid med grundlagen.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Waldenström: Herr talman! Det var alldeles samma sak, som herr Broström nu påpekat, som jag, när jag begärde ordet, tänkte fästa kammarens uppmärksamhet på, eller att 28 § icke öfverensstämmer med 74 § regeringsformen. Regeringsformens 74 § förutsätter nemligen, att riksdagskallelse är utfärdad, innan någon del af rikets krigsmagt ställes på krigsfot; 28 § 1 mom. i det föreliggande förslaget återigen förutsätter — såsom motsatsen i ordalagen i 2 mom. visar — att hela första uppbådet kan inkallas *utan att* riksdagskallelse är utfärdad. Jag undrar, om detta kan vara något annat än ett förbiseende. Denna bestämmelse har inkommit ur den gamla värnpligtslagen, som är äldre än den nuvarande lydelsen i 74 § regeringsformen.

Liknande är förhållandet med 2 mom. i 28 §. Der står, att om Konungen vill inkalla andra uppbådet, skall han först utfärda riksdagskallelse, för så vidt Riksdagen ej redan är samlad eller inom 30 dagar skall sammanträda. Detta motsvarar den gamla lydelsen af 51 § regeringsformen, att urtima Riksdag skulle sammanträda efter 20:de, men inom 30:de dagen efter sedan kallelsen dertill blifvit uppläst i Stockholms kyrkor, men denna lydelse ändrades 1894 så, att urtima Riksdag skall sammanträda efter 7:de, men före 20:de dagen, sedan kallelsen blifvit i allmänna tidningarna kungjord.

Det är uppenbart, att dessa 30 dagar, som tillhöra värnpligtslagen af 1892 och som hemtats från den gamla, då gällande lydelsen af 51 § regeringsformen, böra i nu föreliggande paragraf utbytas mot 20 dagar. Men, som sagdt, hela paragrafen låter icke förena sig med 74 § regeringsformen, och den synes därför böra undergå en fullständig omarbetning.

Medan jag har ordet, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på begynnelseorden i 2 mom. af förevarande paragraf. I Kongl. Maj:ts förslag heter det: »*Derest, i anseende till krig eller fara för krig, det*» etc.; detta har af utskottet ändrats till: »*Derest, i anseende till krig eller för afvärjande af befaradt eller börjadt angrepp, det*» etc. Det blir då naturligtvis ingen mening uti detta uttryck: »i anseende till krig — —», och det bör derfor utgå. Orden: »för afvärjande af ett *börjadt* angrepp» betyda ju alldeles detsamma som Kongl. Maj:ts ord: »i anseende till krig», ty om angreppet är börjadt, så är ju kriget redan för handen. Och uttrycket: »för afvärjande af *befaradt* angrepp» motsvarar ju fullkomligt det kongl. förslagens ord: »i anseende till *fara* för krig». Men hvarför skola då de der orden »i anseende till krig» stå kvar der? Det är ju rent af omening. Uppenbarligen har det berott på ett förbiseende, att momentet fått denna lydelse. Antingen böra orden lyda så, som Kongl. Maj:t föreslagit, eller ock: »i anseende till krig eller för afvärjande af befaradt angrepp».

Herr talman, jag kan icke nu föreslå någon ny formulering af denna paragraf; men, oafsedt hvad Första Kammaren kan ha beslutat, ber jag att få yrka återremiss, ty jag är alldeles förvissad om att utskottet då icke skall kunna underlåta att försöka få till stånd en omredigering, hvarigenom det nu anmärkta kommer att utgå. Jag tror

ej, att utskottet skall komma tillbaka till kammaren med helt enkelt en uppmaning till denna att fatta beslut.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr *Andersson* i Helgesta instämde häruti.

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Jag för min del tror visserligen ej, att de anmärkningar, som här framstälts beträffande redaktionen af den nu föredragna paragrafen, på grund af jämförelse med innehållet af 74 § regeringsformen, ega någon giltighet, men jag har dock icke något emot en återremiss, i fall man anser en sådan behöflig. Men, herr talman, jag har i främsta rummet begärt ordet för att uttala mig principiellt i denna fråga.

Att afvärja yttre våldsverkares och inre våldsverkares angrepp på den lagliga ordningen, det är hvarje medborgares skyldighet, och finnes intet annat medel, blir krigsmagtens användande ultima ratio. Derför måste Konungen ha rätt att till upprors stillande sammankalla de värnpligtige, särskildt om hela vår arméorganisation i hufvudsak blir byggd på värnpligtens grundsats.

Jag har, herr talman, en särskild anledning att uttala mig i denna sak. Jag ber kammaren om ursäkt för att jag ett ögonblick tager dess uppmärksamhet i anspråk, men saken är af en viss betydelse. Man har nemligen gifvit den tydningen åt mina ord under den föregående debatten, då jag sade, att Sveriges arbetare borde följa svenska allmogens exempel, hvilken reste sig under Engelbrekt och Sturarne, man har gifvit dem den tydningen, att detta skulle innebära ett erkännande af det berättigade i uppror. Mina herrar, saken föreföll mig så absurd, att jag icke brydde mig om att under den stora debatten om härordningen upptaga kammarens tid med att svara derpå. Men sedan dess har en ledamot af denna kammare, herr Branting, utlagt mina ord på detta sätt i upphetsande afsigt inför arbetarmassorna. Mina herrar, jag trodde icke, att i Sveriges land fans en man, allra minst i denna kammare, som icke visste, att när Engelbrekt kallade allmogen till vapen, skedde det för att afvärja *utländskt* förtryck och för att häfda Sveriges urgamla rättsordning gent emot *utländska* våldsverkare — jag trodde det icke, men till min häpnad har jag sett, att åtminstone *en* person finnes, som icke vet detta, eller, om han vet det, behagar förvränga mitt yttrande på sätt, som nu skett. Nej, Sveriges allmoge gjorde *då* ingenting annat, än hvad det nu är frågan om att Sveriges folk skall blifva rustadt att göra, om den olycka en dag hotar oss, som då redan var blifven en verklighet. Det är lika absurdt att säga, att därför att man då grep till vapen för att afvärja ett utländskt förtryck, kan man hafva rättighet att göra uppror, som det vore att säga, att om denna värnpligtslag går igenom och om det sålunda blir svenska mäns skyldighet att skaffa sig ökad öfning i vapnens bruk mot utländska våldsverkare, är det också svenske mäns rätt att göra uppror. Hvad Sveriges allmoge då åstadkom var ingenting annat än ett återupplifvande af den urgamla allmänna värnpligtsgrundsatsen, hvilken kommit i glömska i vårt land, och på detta

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

upplifvande af den gamla värnpligtsgrundsatsen har sedan hela vårt försvarsväsende blifvit bygd.

Om därför herr Branting och andra vilja uppmana arbetareklassen i vår tid till angrepp på den bestående rättsordningen, få de se sig om efter andra förebilder än Englebrect och Sturarne. De få då också anföra en *annan* auktoritet än *min*, och, hvad som är viktigare, de få då vända sig till en annan auktoritet än historien. Historien har nog också lärdomar att gifva angående resningar mot den bestående samhällsordningen, och dessa lärdomar gå i en helt annan riktning. Der kom en tid, då en del af Sveriges allmoge grep till vapen, icke för att värja Sveriges sjelfständighet, utan för att omstörta den nationella rättsordning, hvilken uppstått just på grundval af de föregående fosterländska rörelserna. Det var, när dala-allmogen och när smålands-allmogen reste sig mot kung Gösta. Veta herrarne hvad följden blef? Jo, icke blef det en demokratisk seger, utan följden blef, att det demokratiska utbytet af den föregående nationella resningen blef mindre, än det kunnat blifva. Denna resning mot den bestående samhällsordningen framkallade ett bakslag, och följden deraf blef, att den svenska allmogen icke längre fick den magtställning, som den efter de fosterländska resningarna haft. Den förlorade visserligen icke helt och hållet frukten af dessa resningar, icke hela sin magtställning, men dock ganska mycket deraf. Ja, så går det, när man griper till vapen mot den lagliga rättsordningen. Dermed kan man åstadkomma skada för fäderneslandet, men den klass, som gör det, åstadkommer också skada för sig sjelf.

Jag vidhåller mitt påstående, att det vore en lycka, om de svenska arbetarne ville taga exempel af denna fosterländska rörelse bland Sveriges allmoge och ville visa, att de hafva hjerta för den nationella sjelfständigheten. Jag vidhåller detta, trots alla förvrängningar, och jag får säga, att om herr Branting och hans meningsfränder ville använda sitt inflytande till att förmå arbetarne att lägga bort sin likgiltighet för fosterlandet, skulle det gagna både deras sak och fäderneslandets. Och om herr Branting vidblifvit sin första impuls — om hvilken jag konstaterar, att den fans — nemligen att verka för att arbetarne måtte upptaga försvarsfrågan på sitt program, så skulle arbetarnes reformsträfvanden i detta ögonblick vara i ett bättre läge, än de nu äro.

Herr A. Hedin i Stockholm: Herr talman! Kan det verkligen vara så utomordentligt brådt med att nu få in i vår värnpligtslag en bestämmelse sådan som den, på hvilken jag nu rigtat min uppmärksamhet? Kan det verkligen vara så brådt, och hvarifrån har den brådskan kommit?

Jag har i min motion fäst uppmärksamheten på föredömet från ett land, från hvilket det skulle varit rätt väl, om vi mera, än hittills skett, tagit exempel, hemtade från de bästa epokerna i dess politiska utveckling, nemligen England. Jag har fäst uppmärksamheten på tillfällena, då det gått mycket väl för sig att låta trupperna stanna hemma och då de enskilde medborgarne utan att kallas genom något lag-

tvång väpnat sig för att stäffa begynnande upprorsrörelse. Skulle vi icke kunna tänka oss, att det vore lika väl möjligt här, att till den offentliga styrkan komme att — om detta någon gång mot förmodan skulle blifva erforderligt — sluta sig en armé utaf frivillige. Kunde man nu icke tänka sig, att en sådan anordning skulle redan på förhand genom en förordning kunna regleras, huruledes nemligen enskilde kunde vid sådana tillfällen, som vi nu diskuterat och förutsatt, anmäla sig och utaf vederbörande myndigheter inregistreras såsom frivillig polis, utrustas med den myndighet, som för sådant ändamål behöfves, samt få befälhafvare, duglige att föra dem? Skulle det vara mera otänkbart, i vårt svenska samhälle, att på detta sätt hämma ett upplopp eller ett utbrutet uppror, än hvad som visat sig vara förhållandet i England?

*Angående
ny härordning m. m.
(Forts.)*

I alla händelser torde det väl icke vara angeläget, att man för närvarande, då så många betänkligheter framstälts mot denna bestämmelse i lagen, äflas att få in en bestämmelse, som äfven i formelt hänseende är så ofullkomlig, att det mycket väl kan blifva fråga om huru den rätteligen skall tillämpas.

Jag anhåller, herr talman, fortfarande om bifall till mitt yrkande.

Herr Branting: Den talare, som å utskottets vägnar försvarade § 28, yttrade, att genom att införa detta stadgande skulle ingen nyhet ske, utan man skulle endast bringa värnpligtslagen till öfverensstämmelse med hvad redan nu finnes stadgad i den allmänna lagen. Men jag hemställer till kammaren, om det dock icke är en nyhet, att en värnpligtslag skall innehålla stadganden till de ändamål, hvarom här skulle komma att i olyckliga fall blifva fråga.

De, som nu gå in vid krigsmagten, veta, hvartill de derigenom förbinda sig, och de känna till, att de i olyckligt fall kunna få order att gå emot egna landsmän. De åtaga sig den pligten, och de göra det frivilligt. Nu är det deremot fråga om att ålägga hela nationens ungdom ett försvar mot yttre fiender, och den pligten åtaga de sig för visso med glädje, men den andra pligten, som nu är fråga om, den är omtvistlig, därför att i hvarje sådant fall vet man icke på förhand, huru förhållandena under dylika omständigheter kunna gestalta sig. Det kan tänkas omständigheter, der det skulle blifva, såsom utskottet också erkänner, en pligtkollision af så allvarig beskaffenhet, att samvetet skulle bjuda mängen att säga: »Det är bättre att icke här utan vidare lyda order.»

Det har också sagts, för att lugna oss här, att lagen endast skulle afse uppror, men alls icke upplopp. Ja, det kan ju vara, att detta skulle innebära i någon mån en lugnande förklaring, om nemligen man hade säkerhet för att det vid tillämpningen också alltid blefve så. Men när man ser, huru åklagaremyndigheten systematiskt försöker, när det någon gång förekommer, att göra mycket stora nummer af små tumult, som kunna uppkomma bland en upphetsad folkhop, och om möjligt få detta draget in under lagens allra strängaste bestämmelser samt göra yrkanden, hvilka sedermera af domstolen totalt ogillas — vi hafva haft exempel härpå i Stockholm för icke så länge sedan — ja, då blir man betänksam mot att öfverlåta

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

åt den administrativa magten att i detta fall rangera efter sitt om-
döme, hvad som skall betecknas såsom att fara för uppror föreligger.
Jag tror, att det skulle kunna hända, att på grund af denna bestäm-
melse bruk dock gjordes af de värnpligtige till sådant, som de icke
alls borde användas till. Och om vi vilja vara upprigtiga, skulle jag
vilja fråga: Är man verkligen fullt viss om att denna paragraf icke
skulle komma till användning för exempelvis en större eller mera
omfattande strejkrörelse i någon del af landet, der vederbörande blif-
vit uppskrämda, nervösa och tappat hufvudet samt föreställa sig, att
ett uppror kommit i gång, utan att så förhåller sig? Och är man
äfvén säker på, att icke vederbörande skulle måla ut förhållandena,
så att Kongl. Maj:t, som mottager sina rapporter från underordnade
förtroendemän, icke skulle på grund af dessa färglagda rapporter
kunna gifva befallningar, genom hvilka de värnpligtige skulle komma
i en ställning, som icke vore riktig?

Jag tror sålunda, att det verkligen finnes goda skäl att afvisa
detta tillägg, ty man vet icke, hvarthän det skulle kunna föra, och
jag tror ändå, att denna kammare icke anser, att den ökade utbild-
ningstid, som vi skulle gifva våra värnpligtige, bör vara afsedd i allra
ringaste mån för att bereda dem till att uppträda mot egna landsmän.

Här anfördes af en talare på upsalabänken ord, som jag skulle
hafva fält utom Riksdagen. Jag förmodar, att han hemtat sin upp-
fattning derom endast genom något referat — ty jag antar, att jag
icke hade nöjet att räkna honom själv bland mina åhörare — och
då förstår man ju lätt, att han kunde hafva fått den uppfattningen,
att jag skulle på något sätt hafva förvrängt eller förvidit hans an-
förande. Jag kan emellertid försäkra honom, att så hafva icke mina
ord fallit. Jag har icke äberopat hans auktoritet i annan mening
och längre än hvad den verkligen kunnat stå för, och jag har icke
på något sätt dragit de slutsatser af hans yttrande, hvilka han nu
här lade i min mun. Deremot har jag icke kunnat underlåta, lika
litet nu som i onsdags qväll, att framhålla den helt naturliga tanke-
gång, som för *vidare* fran hans åskådning och åtskilligt längre, än
hvad han själf velat vara med om.

Han talade om och betonade sa starkt, att det är endast, när
det gäller ett *utländskt* förtryck, som det är berättigadt, berömvärdt
och prisvärdt att gripa till vapen för att, om man kan, afskudda sig
detsamma. Men jag frågar honom här nu i hans historia: Var det
ej dock äfvén under denna tid, i vår medeltid, så stäldt, att denna
resning mot utländskt förtryck på samma gång just var en resning
mot hvad som då var svensk lag och rätt? Det förefaller mig omöj-
ligt att komma ifrån, att vi då hörde under danska kungar och dan-
ska fogdar, och att det således ofelbart förhöll sig så, att nog voro
Engelbrekt och Sturarne lagbrytare i formel mening — men de voro
nationens heroer i alla fall.

Jag vill icke för min del göra en sa sträng begränsning, som
den ärade talaren på upsalabänken gjorde, om när det är berättigadt
att resa sig mot förtryck. Och jag förundrade mig verkligen något,
när jag hörde just honom, som skrifvit om franska revolutionen och
skildrat den med mycken förståelse och sympati, tala om detta abso-

luta bud att under alla förhållanden böja sig under den bestående rättsordningen. Den franska revolutionens hjeltar och män gjorde också ej precis det — det veta vi alla — och efterverlden tackar dem för att de bröto emot en rättsordning, som var föråldrad och var sådan, att den helt och hållet stängde vägen för utvecklingen — och den *måste* därför falla.

Ja, hvad till sist den ärade talaren yttrade angående min ställning i försvarsfrågan och den vädjan han rigtade till mig att begagna det gehör, som mina ord möjligen kunna hafva bland arbetarekretsarna, till att der verka för försvarsvilligheten, så var denna vädjan öfverflödig. Ty det har jag gjort och det gör jag fortfarande. Men försvarsvillighet är ett och Kongl. Maj:ts förslag i detta fall är någonting helt annat. Och det är en väsentlig skilnad att på försvarsvillighetens grund uppträda mot detta förslag och att på försvarsnihilismens grund göra detsamma. Det förra har jag och många med mig gjort, men att på försvarsnihilismens grund göra det, dertill bar jag icke gjort mig skyldig. Och i den mån mina ord kunna väga inom arbetareklassen, har den ej heller i sina manifestationer dertill gjort sig skyldig.

Så förhåller det sig med den sidan af saken. Och jag måste så mycket mer förvåna mig öfver att just nu, i *detta* skede af händelsernas utveckling, få denna beskyllning rigtad mot mig i afseende å mitt uppträdande i försvarsfrågan, att jag uppträd mot Kongl. Maj:ts förslag — nu, när detta förslag, såsom jag påpekade i onsdags natt, blifvit öfvergifvet af sina egna upphofsmän!

Herr Hjelmérus: Herr grefve och talman! Jag ber att blott med några få ord få bemöta den talare, som nyss yttrade sig angående den 28:de paragrafen och dess 1:sta moment. Jag ber då endast att få fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att det är ostridigt, att Kongl. Maj:t redan efter nu gällande lagstiftning eger befogenhet att använda de värnpligtige för upprors stillande den tid af året, då de värnpligtige äro i tjenstgöring. Således är det ju i sjelfva verket ej någonting annat, som här införes, än blott rätt för Kongl. Maj:t att under den del af året, då de värnpligtige *icke* äro i tjenstgöring, inkalla dem för upprors stillande. Detta är det nya i momentet; och större är det ej.

Det fall, som af honom förutsattes, att de värnpligtige skulle kunna åläggas att nedskjuta far och mor, syster och bror, vill jag beteckna såsom ett sådant exempel, som jag finner något öfverdrivet. Det kan för öfrigt inträffa redan efter nu gällande lagstiftning, och således är det icke större fara i detta hänseende, om den nu föreslagna bestämmelsen antages, än om den icke antages.

Hvad derefter vidkommer den anmärkning, som herr Waldenström anförde mot 2:dra momentet af 28:de paragrafen, att der upptogs en tidsbestämmelse af 30 dagar i stället för den, som finnes enligt nu gällande grundlag, regeringsformens 51:sta paragraf, enligt den ändring, som den erhöll 1894, så vill jag blott säga, att vi härutinnan följt Kongl. Maj:ts proposition, hvori upptagits den gamla bestämmelsen, som gälde före 1894, och uti den hafva vi icke gjort

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

någon ändring. Det är naturligt för öfrigt, att om man vill göra en ändring, kan den göras alldeles omedelbart; det medför ej någon svårighet. Och någon kollision uppkommer aldrig mellan en grundlag och en vanlig lag — till följd af lagarnes olikhet — ty grundlagens bud skall ovilkorligen gälla framför värnpligtslagens.

Hvad sedermera angår den af samme talare gjorda framställningen, att man borde ändra stiliseringen i början af 2:dra momentet, der det heter: »Derest i anseende till krig eller för afvärijande af befaradt eller börjadtt angrepp», kan jag för min del ej finna, att här föreligger någon den minsta oegentlighet eller att det förefinnes någon bristande logik i sammanhanget. Här talas om krig. Det kan vara påbörjadtt för länge sedan; det kan hafva pågått t. ex. ett halft år. Det är här fråga endast om andra uppbådet, som skall inkallas. Till äfventyrs har det första uppbådet redan länge varit inkalladt. Till ett redan pågående krig skulle Kongl. Maj:t hafva rätt att inkalla andra uppbådet eller också för afvärijande af befaradt eller börjadtt angrepp. Det kan väl icke tänkas den ringaste omening härutinnan, utan, såvidt jag kan se, är det fullkomligt egentligt.

Jag skall för den skull, herr talman, fortfarande be att få yrka bifall till den föredragna paragrafen oförändrad.

Herr Waldenström: Herr talman! Hvad beträffar den siste talarens anförande, så förstär jag mycket väl, att, i händelse af kollision mellan grundlagen och en annan lag, grundlagen måste gälla och den andra lagen vika. Men jag hemställer till herrarne, om det ändå är lämpligt, att vi i tanke på detta nu skola stifta en lag, som kommer i strid med grundlagen. Är det då icke bättre att ändra paragrafen, så att den kommer i öfverensstämmelse med grundlagen? Det torde väl vara den grundsats, som iakttages, när man stiftar lagar i öfrigt.

Hvad derefter beträffar det yrkande, som jag förut gjorde, så har min uppmärksamhet fästas derpå, att det nog är sannolikt, att om kammaren bifaller detsamma, så kommer utskottet att hemställa till kammaren att fatta beslut, och då förloras tid — utom annat. Derfor skall jag be att nu få göra ett positivt förslag till ändring af denna paragraf. Innan jag gör det, skall jag dock säga, att jag visst icke finner mitt förslag tillfredsställande, och att jag nog ser, att det behöfver ändras. Men om det kommer såsom ett positivt beslut af Andra Kammaren, så måste utskottet upptaga och korrigera detsamma vid sammanjemkningen med Första Kammarens beslut.

Hvad beträffar den af herr Hedin klandrade punkten, finner äfven jag det ganska odöst, att denna punkt kommit in, men jag föreställer mig, att det skett med anledning deraf, att Kongl. Maj:t, då indelningsverket upphört, måste hafva de värnpligtige till sitt föfogande för att utföra det, som under nuvarande förhållanden skall ske genom den indelta armén. Jag skall därför icke uppträda mot det, som nu står i Kongl. Maj:ts förslag, ehuru jag skulle önska, att det kunde tagas bort.

Mitt förslag blir alltså, beträffande första momentet: »Då rikets

försvar det kräfver, så ock när det erfordras till stillande af uppror, må Konungen, efter statsrådets hörande, och, i händelse af krig, efter utfärdande af riksdagskallelse, till tjenstgöring» etc. Hvad beträffar utskottets förslag i andra momentet, så säger utskottet sig hafva hemtat ordalagen ur 74:de paragrafen regeringsformen. Jag skall också i anslutning till samma 74:de paragraf regeringsformen be att få föreslå följande lydelse af detta moment: »Derest för uppehållande af rikets neutralitet, eller för afvärijande af befaradt eller börjadt angrepp det för rikets försvar finnes nödigt, att äfven beväringens andra uppbåd eller någon del deraf i skilda orter eller vid olika truppslag af hären eller vid flottan inkallas, må Konungen derom förordna». I sådant fall skulle sista raderna såsom öfverflödiga utgå.

Jag skall be att få aflemna mitt yrkande skriftligen till herr talmannen.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Boëthius: Herr talman! Mine herrar! Det gläder mig att höra af herr Branting, att det förhåller sig så, att han icke dragit en sådan slutsats af mina ord, som tidningsreferaten gäfvit anledning antaga, och jag begagnar tillfället att få konstateradt, att herr Branting således erkänner, att han icke gjort det.

Hvad de historiska spörsmålen angår, så är det ett faktum, att här var ett utländskt förtryck. Huru det uppkommit, hör ej hit, men det var icke lagligt. Och Engelbrekts storhet är just, att det var till förmån för Sveriges lag och Sveriges rättsordning mot utländskt våld, som han reste sig — och det är något annat än att resa sig mot lag och rättsordning.

Han åberopade franska revolutionen. Då vill jag säga, att dess stora reformverk utfördes af landets lagliga representation. Konungen hade samtyckt till den ordning, som möjliggjorde detta verk. När Konungen sedan ville bryta sitt ord och således förgrep sig på den nya lagliga rättsordningen, då inträffade den första resningen, hvilken därför var i viss mån legitim. Hvad de följande resningarna angår, bekräfta de just min sats, att uppror är skadligt för friheten, ty det var detta, att sedermera folkmassorna förgrepo sig på den lagliga folkrepresentationen, hvilket öppnade vägen för militärväldet och framkallade det napoleonska enväldet.

Herr Höjer: Herr talman! Jag hade visserligen icke tänkt att uppträda i denna fråga; men då min mycket högt värderade vän, herr Boëthius, två gånger i dag talat litet ur Sveriges historia, så kan jag icke uraktlåta att begära ordet för att förklara, att jag med min möjligen mindre historiska kunskap — det erkänner jag gerna — har en frän hans i en någon mån afvikande mening. För mig står det ovedersägligt fast, att Engelbrekts resning i mer eller mindre mån var ett uppror mot den då gällande samhällsordningen, ett uppror, som jag visserligen välsignar. När Gustaf Vasa sedermera uppträdde och räddade Sverige, så var detta också ett uppror, som jag likaledes välsignar. När hertig Karl på 1590:talet, stödd på de ofrälse stånden, reste sig mot Sigismund, var det också ett uppror, som jag välsignar. Och när till sist 1809 års militärrevolt störtade

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Gustaf IV Adolf, var det ett uppror, som jag äfvenledes välsignar. Det märkliga vid allt detta är, att Sverige faktiskt fyra särskilda gånger under sin historia blifvit räddadt från undergång genom uppror. Jag tror man kan säga om dessa rörelser, som professor Boström, den store filosofen: »uppror är något, som icke är tillåtet; men om det lyckas, så blir det ostraffadt». De uppror, som de ofrälse stånden i Sverige varit med om att göra, hafva varit uppror, som lyckats och därför blifvit ostraffade. Jag erkänner emellertid villigt, att när min mycket högt ärade vän under den stora försvarsdebatten först framstälde Engelbrekts och den svenska allmogens resning mot utländskt förtryck och sedan, så vidt jag fattade honom rätt, direkt eller indirekt uppmanade våra arbetare att taga Engelbrekt och hans män till mönster, så blef jag verkligen något förvånad.

Herr A. Hedin i Stockholm: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att, om här finnes, såsom synes vara förhållandet, ett större antal ledamöter, som hålla före, att denna paragraf skulle blifva mera antaglig genom en omredigering, som skulle innebära något slags medelväg mellan paragrafens lydelse, sådan den här föreligger i utskottets utlåtande, och mitt yrkande, det i själfva verket icke finnes någon annan utväg att välja än en återremiss, ehuru en sådan naturligtvis kommer att medföra den sedvanliga följden, att utskottet begär från Andra Kammaren ett positivt beslut. Med afseende på detta sistnämnda vill jag erinra om att vi en gång varit allmänt ense om en återremiss, uteslutande i syfte, att vi under tiden måtte hinna tänka ut, huru vi skola kunna omformulera ett förslag från statsutskottet i en ganska viktig fråga, deri grundlagen kommit att trädas för nära i den kongl. proposition, som utskottet tillstyrkt. Statsutskottets medlemmar gingo allesamman in på återremiss i det syfte, jag nyss nämnde, emedan man icke rimligen kunde antaga en omformulering af förslaget, uppgjord på rak arm under pågående debatt. Och därför säger jag: må alla de, som tro sig om att få en rimlig redaktion af 28 §, så att man kan gå in på densamma, förena sig om en återremiss. Ty om de, som hita på en omredigering af § 28, slå sina kloka hufvud tillsammans, är det väl sannolikt, att man skulle kunna få till stånd ett positivt beslut.

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Crusebjörn: Herr grefve och talman, mina herrar! För min del har jag icke någon invändning mot att denna paragraf får en omredigering, om kammaren skulle finna, att detta vore behöfligt.

Anledningen, att jag begärt ordet, är, att jag anser mig böra förklara, hvarför i Kongl. Maj:ts förslag inkommit den nyheten, att här skulle införas en bestämmelse derom, att stammens första uppbad skulle kunna inkallas i händelse af uppror. Denna bestämmelse är naturligtvis en följd af indelningsverkets upphörande. Så länge vi hafva en stamstyrka spridd öfver hela vårt land, hafva vi icke haft något behof att inkalla de värnpligtige vid ifrågasatta tillfällen. Ty man torde icke hafva haft anledning att vänta sig uppror af sådana dimensiener, att vår stamstyrka icke skulle vara tillräcklig för

att hålla ordningsmagten uppe äfven vid de tider, då beväringen icke läge i tjänstgöring. Men med borttagande af denna stamstyrka, särskildt den indelta, inträffade, att särskildt vid tider, då de värnpliktige icke vore inkallade till tjänstgöring, det å vissa orter icke finnes annat än fåtaliga skolor af volontärer, och i fall det skulle uppstå ett uppror, som toge vidlyftiga dimensioner, skulle det blifva nödvändigt att draga dessa skolor från olika delar af landet till den punkt, der de behöfdes, och detta vore icke lämpligt. Jag finner sålunda, att det framför allt på grund af indelningsverkets uppbörande är fullt principenligt, att en bestämmelse i ifrågavarande afseende i lagen inflyter.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Lindblad: Herr talman! De gjorda anmärkningarna hänföra sig dels till mom. 1, dels till mom. 2. Sålunda är det två särskilda anmärkningar, som blifvit gjorda.

Den första anmärkningen framställes af herr Hedin från Stockholm, som frågade, hvarför det så brädskade med att få dessa stadganden införda. Jag vill medgifva, att det icke egentligen behöfves någon brädska, ty indelningsverket torde äfven med denna lags antagande icke så snart vara ur verlden. Således skulle det nog i nödfall ändå finnas trupper att tillgå. Men då vi inom utskottet varit skyldige att med största noggrannhet behandla såväl Kongl. Maj:ts förslag som den väckta motionen, så hafva vi kommit till det resultat, att vi borde införa just det uttryck, som valts. Och vi få väl erkänna möjligheten deraf, att det kan tänkas sådana fall, då med indelningsverkets upphörande tillgången på fast anställdt manskap en gång kan vara så pass minskad, att det vore af vigt att hafva denna rättighet. Ty det är ju — såsom herr Hjelmérus påpekade — enligt strafflagens bestämmelse redan nu möjligt att för sådana eventualiteter använda de värnpliktige, så snart de äro i tjänst. Att utsträcka denna rättighet till sådana tillfällen, då de *icke* äro i tjänst, borde således ej vara någon orimlighet.

Beträffande mom. 2 har herr Waldenström framlagt ett ändringsförslag. Jag kan visserligen medgifva, att det möjligen vore öfverflödigt att efter orden »i anseende till krig» tillägga »eller för afvärjande af befaradt eller börjadt angrepp». Detta kan ju i vissa fall innefatta en pleonasm. Men att här på rak arm söka åstadkomma en omformulering af momentet och dervid kanske inblanda frågan om inkallandet af beväringens andra uppbåd för neutralitetens upprätthållande, anser jag icke vara lämpligt. Vi hafva behandlat frågan mycket omsorgsfullt inom utskottet, och åtskilliga förslag hafva dervid förebragts. Det framhölls då, att »fara för krig» kan ju i hvarje ögonblick sägas föreligga, och detta ansåg man vara en anledning att införa ett förtydligande med användning af grundlagens ordalag. Om nu herrarne skulle ena sig om återremiss, befarar jag, att utskottet kommer in med en uppmaning, att Andra Kammaren måtte, på grund af Första Kammarens beslut, äfven för sin del fatta beslut. Och jag tror, att det skulle blifva svårt att förmå Första Kammaren att frångå sitt beslut och medgifva en förändring i paragrafens lydelse. Men om Andra Kammaren anser anledning före-

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

finnas för en återremiss, så vill jag icke motsätta mig en sådan. Men jag ville endast påpeka, att vid denna tid, då riksdagsarbetet hunnit så långt, torde det icke tjena mycket till.

Herr Boëthius: Jag vill här icke inlåta mig på någon historisk diskussion med herr Höjer. Men om herr Höjer vill uppfriska sina historiska kunskaper angående Engelbrekt, så tror jag, att han nog skall inse, att man icke med fog kan kalla den man för en upprorsmakare, som just trädde upp för att värna Sveriges lag. Icke heller kan man som upprorsmakare betrakta Gustaf Vasa, som reste sig mot en samhällsordning, som påtvungits landet med krig. Skulle man få använda detta uttryck i en sådan betydelse, då skulle man också anse boernas nu pågående motstånd mot engelsmännen för uppror, därför att engelsmännen annekterat landet. För öfrigt erkänner jag icke såsom uppror det, som sker till försvar för lagbunden ordning, vare sig det är Konungen, som använder våld mot upprorsmakare, eller folket, som reser sig för att värna om sin lagliga frihet, när intet annat medel än våld återstår. Det ena som det andra skall möjligen kunna benämnas revolution, men icke uppror.

Herr Widén: Herr talman! Mina herrar! Några ord i sak i denna fråga.

Jag har icke deltagit i utskottets behandling af denna fråga och känner således icke till, huru *utskottet* resonerat. Men visst är, att jag icke kan följa med dem, som här yrkat ändring och återremiss af denna paragraf. Jag må säga, att jag visserligen kan sätta mig in i deras tankegång, som hysa betänkligheter med afseende på de ord i paragrafen, som innebålla, att Konungen må till tjänstgöring inkalla beväringsens första uppåd »när det erfordras till stillande af uppror». Men hvad jag icke förstår, är deras tankegång, som visserligen icke i sak hafva något emot nämnda stadgande, men likväl yrka ändring eller återremiss af paragrafen. Hvad nu sakfrågan angår, så ber jag, mina herrar, att få fästa uppmärksamheten på, att det väl icke är något så särdeles märkvärdigt, att detta stadgande här i lagen intages. Eu talare, som uppträd till försvar för paragrafen, sade, att genom detta stadgande komme denna paragraf i öfverensstämmelse med den allmänna strafflagens bestämmelse i 10 kap. 12 §, der det heter: »till upprors stillande må krigsmanskap användas». Nej, så är det icke. Den kommer *icke* i öfverensstämmelse med strafflagen — som väl är. Enligt den nämnda paragrafen i strafflagen kunna såväl Konungens befallningshafvande som till och med borgmästare, polismästare och kronofogde påkalla militärisk handräckning för upprors stillande; det står nemligen der, att de hafva rätt att förordna »att upproret med vapenmagt stillas skall». Och sådant har skett, som herrarne nogsamt veta, och klagomål häröfver hafva ej heller uteblifvit. Men här är icke meningen att stadga något sådant. Utan man föreslår i denna paragraf, att beväringsens första uppåd skall kunna inkallas, men först »*efter statsrådets hörande*». Och det är verkligen en bra mycket styfvare garanti mot missbruk, än 10 kap. 12 § i strafflagen lemna. Det finnes ingen likhet mellan föreliggande

stadgande och bestämmelsen, att civila myndigheter hafva rätt att inkalla krigsmanskap för att afvända uppror, hvilken sistnämnda, det må gerna erkännas, icke lämpar sig att upptagas i värnpligtslagen.

Men hvad föranleder då dertill, att man nu föreslagit en bestämmelse i detta hänseende, som förut ej funnits? Jo, *det*, att vi icke rimligtvis kunna ställa så till, att den högsta ordningsmagten, Kongl. Maj:t, saknar möjlighet att för stillandet af ett uppror, som till äfventyrs kan vara mycket vidtgående, använda de värnpligtige, som, om härordningsförslaget antages, kommer att blifva den enda krigsmagt vi hafva. Vi ha här omgärdat denna rättighet med de konstitutionella garantier vi ega; och detta få vi väl lof att vara nöjda med; vi kunna ej komma längre. Det är *dessa garantier*, denna paragraf — i olikhet med ofvannämnda paragraf i strafflagen och gående utöfver densamma — uppställt såsom förbehåll, då den föreskrifvit, att beslut får fattas först »efter statsrådets hörande».

Här har nämnts om franska revolutionen — och äfven andra tillfällen, då ett folk måst resa sig mot sin lagliga myndighet för att komma till sin rätt. Ja, mina herrar, skulle det komma derhän, att ställningen kräfde användandet af sådana medel — ja, *då* betyda lagarne ingenting; då tager folket ut sin rätt på hvad sätt det ske kan; och detta med rätta! För sådana fall skrivas inga lagar. Men *vi* hafva att skriva lagar, som äro sådana, att ordningsmagten kan, låt vara under konstitutionella garantier, göra sig respekterad, då samhällets lugn och bestånd skall tryggas. I *sak* är därför enligt mitt förmenande första momentet riktigt.

Det är så äfven i *formelt* afseende. Visserligen har herr Waldenström anmärkt, att detta moment ej skulle stå i öfverensstämmelse med § 74 § regeringsformen. För min del kan jag dock ej finna, att detta påstående är riktigt. Nämnda paragraf, som handlar om rätten att göra requisitioner för krigsbehof, talar om utfärdandet af riksdagskallelse, för den händelse att Konungen — »vare sig för upprätthållande af rikets neutralitet, derest den vid krig mellan främmande magter af någon bland de krigförande skulle hotas eller kränkas, eller för afvärjande af ett befaradt eller börjad angrepp» — ställer rikets krigsmagt eller någon del deraf på krigsfot. Derom talas i nämnda paragraf, ej om inkallande för andra ändamål af beväringens första uppbåd eller större eller mindre delar deraf. Nu ifrågavarande § 28 står fullkomligt sjelfständig vid sidan af § 74 regeringsformen.

Hvad andra momentet beträffar, har man ansett, att ej heller det skulle stå i öfverensstämmelse med § 74 och lika litet med § 51 regeringsformen. Det må nu medgifvas, att orden: »i anseende till krig eller för afvärjande af befaradt eller börjad angrepp» möjligtvis kunna fattas såsom innebärande någon pleonasm. Så alldeles säkert är detta dock ej; fall kunna tänkas, då de tillagda orden verkligen innefatta något nytt. Det är ju t. ex. ej sagdt, att ett befaradt angrepp innebär krig; i de flesta fall börja krigen i vår tid utan krigsförklaring. En bestämmelse sådan som den föreslagna kan ej gerna föranleda missförstånd och står ej heller i strid med grundlagens stadganden.

Man har, som nämnt, äfven sökt finna en motsägelse mellan

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

slutorden af momentet och § 51 regeringsformen. Men detta är så långt ifrån förhållandet, att just det, som står här, *måste* stå, för att öfverensstämmelse med § 51 regeringsformen skall vinnas. Denna handlar om tiden för urtima Riksdags sammanträdande och bestämmer den tiden med orden: »efter sjunde och inom tjugonde dagen från den, då kallelsen blifvit uti allmänna tidningarna kungjord». I nu föredragna paragraf åter talas om att Riksdag skall sammankallas, om den ej sammanträder inom 30 dagar; tidpunkten räknas i förra fallet från kallelsen, i senare från förordnandet om inkallelsen af beväringens andra uppbåd; och därför är det riktigt, att tidsmättet i förevarande paragraf är längre. Någon motsägelse förefinnes enligt min mening icke.

Hvad beträffar yrkandet på återremiss, skulle, såsom af flere talare påpekats, ett beslut i den riktningen icke tjena något till och blott åstadkomma ett dröjsmål med sakens afgörande.

Jag skall alltså, herr talman, yrka bifall till den föredragna paragrafen oförändrad.

Herr A. Hedin i Stockholm: Jag har fått veta, att man missförstått hvad jag yttrade, då jag sist hade ordet, så, som skulle jag hafva frångått mitt ursprungliga yrkande och förordat återremiss. Nej, jag har sagt, att de, som tilltro sig — hvilket icke är förhållandet med mig — att med bibehållande utaf det stadgande i hufvudsak, mot hvilket jag rigtat min motion, åstadkomma en acceptabel omarbetning af paragrafen, böra förena sig om återremiss på grund af de skäl, som jag därför anförde. Men detta är icke *min* mening, utan vidhåller jag fortfarande det yrkande, jag framställt i min motion.

För öfrigt ber jag att få erinra om hvad jag förut sagt, att det lär väl icke vara någon brådska å färde med bestämmelser rörande denna sak, och vidare, att vi sannerligen icke hafva sammankommit till denna riksdag för att fatta beslut om huru ordningsmagten skall inrättas till användning för den högsta styrande magten i landet vid framtida eventualiteter. Vi hafva oändligt god tid att fundera på den saken och ordna detta på en helt annan basis än genom att i denna paragraf skriva in någonting, som skall komma att stå der såsom en skamfläck.

Herr Hedlund: Jag anhåller för min del att få instämma i det förslag, som af motionären framställts.

Vi hafva genom vårt i onsdags fattade beslut uttalat oss för en betydlig utvidgning af värnpligten, hvilken mötts i landet med förklarlig oro och misstänksamhet. Det kan då omöjligt vara klokt att införa en ny skyldighet för denna värnpligtiga ungdom af så ömtålig art som denna. Jag har så mycket större skäl för denna uppfattning, som detta stadgande förefaller mig vara helt och hållet teoretiskt och opraktiskt, opraktiskt i dubbelt afseende, först därför att det väcker och ökar agget och misstron mot denna institution, och vidare därför att det nog knappast finnes någon, som menar, att denna paragraf skall komma att tillämpas. Under de närmaste 6 åren är ju vår stam åtminstone obetydligt förminskad i förhållande till hvad för närvarande

är fallet. Den nya ordningen inträder egentligen först 7 år härefter. Har man icke då god tid att öfverväga, huruvida man öfver hufvud vill införa för de värnpligtige denna nya skyldighet eller ock möjligtvis gifva åt paragrafen en lämpligare formulering än den nu föreslagna? Har man icke god tid att tänka på den saken under de kommande 6 åren, så att man kunde hafva den fullt klar, när den längre öfningstiden införes och stammen försvinner? Således, därför att det förefaller mig, som om det föreslagna tillägget i lagen vore af rent teoretiskt intresse, och vidare därför att man har fullt tillräcklig tid att tänka på denna sak, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Blott några få ord.

Den polemik, som den ärade professorn på upsalabänken framkallat på grund af ett yttrande i en föregående diskussion, synes mig vara, minst sagdt, olämplig. Jag tror, att det är många af kammararens ledamöter, som hysa en önskan, att herr professorn behagade sammanträda med herr Branting på annat ställe och fortsätta denna diskussion.

Herr Staaff: För min del har jag den uppfattningen, att det torde blifva nödvändigt att utrusta värnpligtslagen med en bestämmelse, som tillåter Kongl. Maj:t att under vissa, noggrant bestämda vilkor begagna de värnpligtige för upprors undertryckande. Men det förefaller mig, som om frågan härom vore onödigt tidigt väckt och som om den för närvarande föreläge i en mindre lycklig form.

För det första kan jag icke utan vidare instämma med dem, som i likhet med herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet utgå derifrån, att under utbildningstiden det skulle vara självklart, att de värnpligtige kunde hänföras under strafflagens bestämmelse, att till upprors stillande må krigsmanskaper inkallas. Värnpligtslagen är afsedd att vara en rent restriktiv lag, som uttryckligen begränsar de afseenden, i hvilka de värnpligtige få användas. Och när jag då ser, huru det står i 27 §, att den värnpligtige är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid etc., då frågar jag mig själf: Är det dermed verkligen självklart, att det skulle vara afsedt, att han vore skyldig att såsom annat krigsmanskaper i enlighet med strafflagens bestämmelse bidra till stillande af uppror? Den saken är åtminstone mycket tvifvelaktig.

Hvad vidare beträffar sjelfva den nu ifrågasatta paragrafen, nemligen att första uppådet skall kunna inkallas för stillande af uppror, skulle jag velat i två afseenden hafva bestämdare gränser.

Först och främst anser jag icke, att strafflagens definition af *uppror* är tillräcklig, ty jag kan icke gå in på att det första uppådet borde kunna inkallas för ett till omfattning än så obetydligt oväsen, som kan hänföras under strafflagens begrepp af uppror. Jag skulle således velat hafva en begränsning i syfte att från Kongl. Maj:ts myndighet i detta afseende afskilja sådana smärre företeelser, der det är uppenbart tillräckligt att anlita polisen eller det stamanställda manskapet, om så skall vara.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Men vidare behjertar jag i hög grad hvad motionären herr Hedin anført derom, att de värnpligtige icke böra insnöras så hårdt i den blinda lydnadens tvångströja, som förhållandet är i ett annat land, hvars härordning tjenat till mönster för Kongl. Maj:ts förslag, der det till och med framstälts såsom den högsta berömmelse och såsom det högsta mål, som en värnpliktig kan komma till, att känna sig så helt som soldat, att han icke tvekar att göra uppror mot de högsta af moralens lagar. Bestämmelser i den rigtningen böra enligt min asigt få sin plats i krigslagarne, och jag tycker, att just den blinda lydnadens förnuftiga begränsning, så att den icke får omfatta anmaningar till brottsliga eller omoraliska handlingar, är ett högst viktigt föremål för den förestående revisionen af krigslagstiftningen. Herrarne vota af mitt yttrande i förgår, att jag för min del helst skulle sett, att hela den stora frågan uppskjutits, till dess ett fullständigt förslag till denna krigslagstiftnings revision hade förelegat. Om nu så icke blir fallet, är det dock alldeles tydligt, att det icke kan vålla allra ringaste svårighet att för närvarande antaga den föreliggande motionen och således ställa på framtiden ett möjligt införande i väl afpassade former och under väl afpassade begränsningar af ett stadgande i den rigtning, som Kongl. Maj:tt har föreslagit.

Hvad slutligen beträffar herr Waldenströms anmärkning mot denna paragraf, är jag icke heller i stånd att fatta, att det verkligen kan föreligga en logisk motsägelse mellan å ena sidan en paragraf, som stadgar befogenheten för Konungen att begära så kallade krigsrequisita och vilkoren, under hvilka detta får ske, och å andra sidan en paragraf, som stadgar vilkoren för hans rätt att inkalla uppböden.

Jag skall således, herr talman, yrka bifall till paragrafen med den ändring, som herr Hedin i sin motion föreslagit.

Herr Waldenström: Gent emot herr Widén vill jag anmärka, att han, enligt hvad jag kan förstå, hoppat öfver de ord i regeringsformens 74 §, hvilka utgöra sjelfva hufvudpunkten i denna fråga. Denna paragraf förbjuder nemligen Konungen att ställa krigsmagten eller någon del deraf på krigsfot utan att hafva utfärdat riksdagskallelse. Det heter ju der: »Från den dag, då, enligt beslut af Konungen i statsrådet och efter utfärdande af riksdagskallelse, rikets krigsmagt eller någon del deraf ställes på krigsfot» o. s. v. Så vidt jag förstår, *tages der för gifvet*, att riksdagskallelse skall utfärdas, innan krigsmagten eller någon del deraf får ställas på krigsfot. Men af åtskilnaden mellan ordalagen i första och andra momenten i § 28 af den föreslagna lagen synes, att Konungen skulle hafva rättighet att utan utfärdande af riksdagskallelse inkalla hela första uppbudet af beväringens.

Jag kan mycket väl förstå, huru första momentet blifvit sådant det är; det har sin orsak deri, att man inskjutit orden »till stillande af uppror», ty det vore ju orimligt att föreskrifva, att Riksdagen först skulle kallas, innan Konungen finge kalla in manskap till att stilla uppror. Men för den händelse, att rikets försvar mot främmande magt kräfver, att Konungen inkallar beväringens första uppbud, så

måste han, så vidt jag kan se, utfärda riksdagskallelse, innan han det gör.

Det är af denna anledning, som jag framställt mitt förslag, då ju bestämmelsen i sitt nuvarande skick är högst otillfredsställande.

Är det emellertid så, att herrarne i stället, såsom herr Hedin föreslår, vilja besluta återremiss, så har jag för min del just ingenting deremot. Jag vill dock påpeka, att vi derigenom förlora ett par dagar af riksdagstiden — icke endast *ett* dygn, ty sedan återremiss skett och utskottet derefter inkommit med sitt förslag, måste ju detta bordläggas, innan Riksdagen kan fatta sitt beslut i ärendet.

Af detta skäl anser jag mig böra vidhålla mitt yrkande i det syfte jag förut angifvit.

Herr Widén: Den siste talaren påstod, att jag icke läst 74 § regeringsformen rätt, eller rättare citerat den ofullständigt. Jag anser mig emellertid kunna rigta samma anmärkning mot honom. Äfven herr Waldenström läste endast upp en del af paragrafen, och jag skall därför nu be att få läsa upp hela paragrafen i den del, som nu är i fråga. Herr Waldenström läste: »Från den dag, då, enligt beslut af Konungen i statsrådet och efter utfärdande af riksdagskallelse, rikets krigsmagt eller någon del deraf ställes på krigsfot», — der stannade han; men sedan heter det: »ställes på krigsfot» — jag upprepar dessa ord — »vare sig för upprätthållande af rikets neutralitet, derest den, vid krig mellan främmande magter, af någon bland de krigförande skulle hotas eller kränkas, eller för afvärjande af ett befaradt eller börjadt angrepp, och intill den dag» etc. Här står ju sålunda uttalad Konungens rätt att göra requisitioner, då krigsmagten ställes på krigsfot i något af de nu nämnda fallen, men ej i andra fall; och så tokig har väl ej heller någon grundlagsstiftare varit, att han velat stadga, att det skulle få göras sådana requisitioner annat än för krig.

Herr Persson i Tällberg: De fleste af oss torde vara ense derom, att denna paragraf behöfver omredigeras, och tvisten gäller nu hufvudsakligen sättet att gå till väga. En återremiss kommer icke att föranleda annat än en uppmaning till kammaren att fatta beslut. Jag tror, att resultatet blir detsamma äfven genom ett bifall till herr Hedins motion; då Första Kammaren redan afslagit den motionen, skulle utskottet, äfven om den här bifalles, icke blifva i tillfälle att inkomma med något nytt förslag.

En aktad ledamot har privat fäst min uppmärksamhet på det förhållandet, att om denna kammare till äfventyrs skulle bifalla 28 §, sådan den föreligger i dess nuvarande lydelse, blefve utskottet i tillfälle att göra alla de förändringar och omredigeringar, hvartill det kan finna sig föranlåtet på grund af den här i kammaren förda diskussionen. Jag skall därför be att få yrka bifall till 28 §, sådan den lyder i nu gällande värnpligtslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner:

Angående
ny häreord-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

1:o på godkännande af den lydelse af paragrafen, som utskottet föreslagit; 2:o på bifall till det af herr A. Hedin i Stockholm under öfverläggningen framställda förslag; 3:o på bifall till det af herr Waldenström under öfverläggningen gjorda yrkande; och 4:o på bifall till det förslag, som herr Persson i Tällberg under öfverläggningen framställt; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits bifall till det under 2:o omförmälda yrkande, nu uppsattes och anslogs följande af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som godkänner § 28 i särskilda utskottets förevarande förslag till värnpligtslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Hedin i Stockholm under öfverläggningen framställda förslag.

Voteringen, i vanlig ordning företagen, utföll med 128 ja mot 75 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag till paragrafens lydelse.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,20 e. m. för att åter sammankomma kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde skulle fortsättas.

In fidem

E. Nathorst Böös.